

TAUTINIŲ bendrijų 2009 naujienos Nr. 3 (30)

Vlado Uznevičiaus nuotr.

Lietuvos tautinės bendrijos fotografijose. Lenkaitės.

“Tautinių bendrijų naujienų“ anketa Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečio proga.

p. 5

Liepos 6 d. Lietuvos Tūkstantmečio dainų šventės „Amžių sutartinė“ metu Vilniaus Vingio parke buvo atidengtas monumentas „Vienybės medis“. Jo centre iškalti reljefiniai įrašai su iškiliausiomis Tūkstantmečio asmenybių pavardėmis. Tarp jų įvairių tautų atstovai, gyvenę ir dirbę Lietuvoje: lenkai, rusai, žydai, totoriai, gudai ir kiti.

Rugpjūčio 23-31 d. Vilniuje vyko III Pasaulio litvakų kongresas. Šiame jis buvo skirtas Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui, „Vilniui – Europos kultūros sostinei 2009“ ir Lietuvos žydų bendruomenės 20-mečiui paminėti.

p. 17

Jono Rumšos nuotr.

Vyginio Jančiausko nuotr.

Rugsėjo 10-14 d. Vilniuje vyko IV tarptautinis folkloro festivalis „Pokrovskije kolokola“ („Pokrovo varpai“), kuriame dalyvavo daug Lietuvos tautinių mažumų meno kolektyvų. Festivalis įtrauktas į projekto „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ programą.

p. 21

Informacinis leidinys

Leidžia Tautinių mažumų
ir išėivijos departamentas
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės
ir Tautinių bendrijų namai

Leidžiamas nuo 2001 m.

Leidinių spaudai parengė

Redakcinė komisija

Adresas: Tautinių bendrijų namai,
Raugyklos g. 25, LT-01140 Vilnius.
Tel./faksas (8-5) 216 04 08
el.paštas. tbn@takas.lt

Redakcinės komisijos nuomonė
nebūtinai sutampa
su autorių nuomone

M a k e t a v o

Mindaugas Markevičius

T u r i n y s

■ SEIME

Už nusikaltimus dėl rasės ir tautybės – griežtesnės baudmės	2
Žmogaus teisių komitetas nusibrėžė būsimus darbus	2

■ VYRIAUSYBĖJE

Sudaryta Tautinių mažumų reikalų koordinavimo komisija	2
--	---

■ AKTUALIJOS

Lietuvos ir Lenkijos Prezidentų Taryba tęs darbą	3
Prezidentė D. Grybauskaitė: Lietuva pasirengusi spręsti pavardžių rašymo klausimą	3
Prezidentė pasveikino mokinius ir mokytojus Naujųjų mokslo metų proga ...	3
Sveikinimas Tautinių mažumų švietimo įstaigoms Rugsėjo 1-osios proga ...	4
Susitikimai departamente	4
„Tautinių bendrijų naujienų“ anketa	5
E. Digrytė. Darbe su tautinėmis mažumomis ESBO komisaras siūlo laikytis aukso vidurio	11
Diplomatai gilinasi į kibinų gamybos paslaptis	13
J. Rumša. Rugsėjo 2-oji – Tarptautinė romų holokausto aukų atminimo diena	14

■ KULTŪRA

V. Zakarienė. Lietuvos tūkstantmečio dainų šventėje „Amžių sutartinė“ dalyvavo ir tautinių mažumų meno kolektyvai	16
J. Rumša. Trečiasis pasaulio litvakų kongresas	17
J. Raguckaitė. Pirmasis pasaulio vilniukų suvažiavimas Vilniuje	20
V. Zakarienė. „Pokrovskijė kolokola“ vėl skambėjo Vilniuje	21
Augaitytės dailės darbų paroda	24
J. Rumša. Bizantologai susitinka Vilniuje	25

■ NAUJIENOS, ĮVYKIAI, FAKTAI

Tautinių bendrijų tarybos posėdis	2
Ar atgims Kirtimų romų taboras?	19
Lietuvos totorių istorija ir kultūra – enciklopediniame žinyne	21
J. Rumša. Totorių mečetės vietą Vilniuje nuo šiol primins memorialinė lenta	22
Raižiuose iškilis paminklas Vytautui Didžiajam	24
Baltijos regiono ir Baltarusijos baltarusių konferencija Vilniuje	26
Tautinių bendrijų namuose	26
Apie Lietuvos tautines mažumas – Rusijos ir Ukrainos televizijos žiūrovams	27

■ PRO MEMORIAM

■ TAUTINĖS MAŽUMOS UŽSIENYJE	
Daugiatautė Ukraina	28

S U M M A R Y

Už nusikaltimus dėl rasės ir tautybės – griežtesnės bausmės

Birželio 16 d. Seimas priėmė Baudžiamojo kodekso 60, 129, 135 ir 138 straipsnių papildymo įstatymą.

Priimtomis įstatymo pataisomis nutarta sugriežtinti baudžiamąją atsakomybę už vadinamąsias „neapykantos nusikalstamas veikas“, kitaip tariant, už nusikalstamas veikas, padaromas dėl nukentėjusiojo asmens priklausymo tam tikrai socialinei grupei.

Seimas nutarė veika, padarytą siekiant išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, priskirti prie atsakomybę sunkinančių aplinkybių.

Be to, nustatyta, kad tas, kas

nužudė dėl minėtų priežasčių bus baudžiamas laisvės atėmimu nuo aštuonerių iki dvidešimties metų arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos. Atitinkamos griežtesnės bausmės už nusikalstamas veikas, padaromas dėl nukentėjusiojo asmens priklausymo tam tikrai socialinei grupei, nustatytos ir už nesunkų ar sunkų sužalojimą ar susargdinimą.

Žmogaus teisių komitetas nusibrėžė būsimus darbus

Rugsėjo 16 d. Seimo Žmogaus teisių komitetas aptarė ir patvirtino komiteto 2009 m. rudens sesijos darbo planą.

Komitetas numatė baigti ilgiausiai užtrukusio Tautinių mažumų įstatymo

pakeitimo įstatymo projekto svarstymą. Iki šiol tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises ir laisves reglamentuoja 1989 m. lapkričio 23 d. priimtas ir Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 29 d. papildytas ir pakeistas Lietuvos Respublikos Tautinių mažumų įstatymas. Šis įstatymas jau neatitinka dabartinių realijų.

čiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 29 d. papildytas ir pakeistas Lietuvos Respublikos Tautinių mažumų įstatymas. Šis įstatymas jau neatitinka dabartinių realijų.

VYRIAUSYBĖJE

Sudaryta Tautinių mažumų reikalų koordinavimo komisija

Rugsėjo 2 d. Ministrų kabinetas sudarė Tautinių mažumų reikalų koordinavimo komisiją, kuri teiks Vyriausybei pasiūlymus dėl tautinių mažumų valstybės politikos; valstybės institucijų veiksmų koordinavimo integruojant tautines mažumas į Lietuvos politinį, visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą; teisės aktų, susijusių su tautinių mažumų reikalais, projektų parengimo ar parengtų tikslingumo.

„Saulėlydžio“ komisijos siūlymu Vyriausybė yra nutarusi iki 2010 m.

sausio 1 d. reorganizuoti Tautinių mažumų ir išėivijos departamentą, jo atliekamas funkcijas paskirstant Švietimo ir mokslo, Kultūros ir Užsienio reikalų ministerijoms.

Reorganizavus Tautinių mažumų ir išėivijos departamentą, siekiama išsaugoti departamento atliekamų funkcijų vientisumą, todėl ir reikalinga Tautinių mažumų reikalų koordinavimo komisija.

Komisijai, kurios sudėtyje kultūros, finansų, užsienio reikalų, socialinės

apsaugos ir darbo, švietimo ir mokslo bei vidaus reikalų ministrai, Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas bei šeši tautinių bendrijų tarybos atstovai, vadovaus Ministras Pirmininkas. Komisijos pirmininko pavaduotojas – kultūros ministras. Komisijos personalinę sudėtį tvirtins Ministras Pirmininkas.

Nustatyta, kad Tautinių mažumų reikalų koordinavimo komisija posėdžiaus ne rečiau kaip dukart per metus, ją techniškai aptarnaus Kultūros ministerija.

NAUJIENOS, ĮVYKIAI, FAKTAI

Rugpjūčio 5 d. Tautinių bendrijų namuose įvyko Tautinių bendrijų tarybos posėdis, kuriame svarstyti Lietuvos televizijos laidų tautinėms mažumoms, konkrečiai laidos „Labas“, klausimai.

Reikalas tas, kad šią laidą, kaip informavo Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas Vitalijus Karakorskis, naujajame sezone LRT administracija nutarė nebetransliuoti. Laida „Labas“ egzistavo

trylika metų. Ji nušviesdavo neskaitlingų Lietuvos tautinių bendrijų, tokių kaip totorių, karaimų, romų, vokiečių ir kitų, gyvenimą, kultūrinę veiklą.

TBN. inf.

Lietuvos ir Lenkijos Prezidentų Taryba tęs darbą

Rugpjūčio 28 d. darbo vizito į Lenkijos Respubliką metu Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė Varšuvoje susitiko su Lenkijos Respublikos Prezidentu Lechu Kačinskiu ir aptarė Lietuvos bei Lenkijos strateginio bendradarbiavimo galimybes.

„Mūsų prezidentinė taryba išliks, tęsime mūsų šalių vadovų pradėtą darbą, - sakė Lietuvos Respublikos

Prezidentė Dalia Grybauskaitė, - Lietuvos ir Lenkijos interesai Europos Sąjungoje sutampa, esu pasirengusi bendradarbiauti naudinga abiem šalims linkme. Lietuva yra pasirengusi spręsti visas abiem šalims aktualias problemas, įskaitant ir tautinėms mažumoms aktualius klausimus. Gerbdama visų tautinių mažumų Lietuvos piliečius, jų problemas Lietuva siekia išspręsti kuo greičiau“.

Lenkijos Prezidentas Lechas Kačinskis ir Lietuvos Prezidentė Dalia Grybauskaitė.

Prezidentė D. Grybauskaitė: Lietuva pasirengusi spręsti pavardžių rašymo klausimą

Lietuva pasirengusi spręsti Lietuvos lenkų pavardžių rašymą gimtąja kalba. Tai Lietuvos Prezidentė Dalia Grybauskaitė sakė interviu įtakingam lenkų dienraščiui „Rzeczpospolita“, kai rugpjūčio 28 d. su vienos dienos darbo vizitu viešėjo Varšuvoje. Lietuvos vadovė tvirtino suprantanti Lietuvos lenkų problemas, nes tarp jų augo Vilniuje.

Prezidentė pabrėžė, kad ne tik lenkų, bet ir kitų tautinių mažumų problemas Lietuvoje galima spręsti ir patikino, jog yra pasirengusi spręsti Lietuvos lenkų pavardžių rašymą gimtąja kalba.

„Šį klausimą dabar svarsto Lietuvos konstitucinis teismas ir laukiame sprendimo. Tačiau tikiu, kad

priimtas sprendimas padės išspręsti šią problemą. Lietuvių gramatikoje yra viskas, ko reikia, norint rašyti lenkiškas pavardes naudojant lenkiškas raides. Nematau techninių problemų. Kai Konstitucinis Teismas priims sprendimą, liks tik politinės valios klausimas“, - sakė D. Grybauskaitė.

Prezidentė pasveikino mokinius ir mokytojus Naujųjų mokslo metų proga ir palinkėjo kūrybingų bei turiningų metų

Pirmoko pasas iš Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės rankų.

Rugsėjo 1-osios – Mokslo ir žinių, laisvės dienos proga Lietuvos Respublikos Prezidentė

Dalia Grybauskaitė lankė Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio ir Jano Sniadecio gimnazijoje, pasveikino mokytojus bei mokinius ir įteikė pirmokų pasus pirmą kartą įžengusiems į mokyklą pirmokėliams.

Valstybės vadovė pasveikino moksleivius, jų tėvelius ir mokytojus Naujųjų mokslo metų pradžios – Rugsėjo 1-osios proga ir palinkėjo kūrybingų, turiningų mokslo metų.

Prezidentė kvietė mokytojus ir mokinius naujaisiais mokslo metais

išnaudoti visas galimybes, gyventi tuo, kuo tiki, ir būti aktyviais savo bendruomenės nariais.

„Tėvynė rūpinasi jumis ir tikisi, kad užaugę būsite naudingi Lietuvai. Skaitykite, tobulėkite, mokykitės ir niekada nesustokite. Tik tuomet Lietuva bus tokia, kokioje visi norime gyventi“, - sakė Prezidentė D. Grybauskaitė.

Šalies vadovė sakė tikinti, kad mokykla – tai vieta, kur siekiama šviesių ir kilnių tikslų, kur kuriamos ir puoselėjamos tradicijos, kur kiekvienas gali jaustis esąs darnioje, draugiškoje šeimoje.

Mieli mokytojai, mokiniai, tėveliai,

Ši gražų rudens rytą nuoširdžiai sveikiname visus mokytojus, mokinius ir jų tėvelius su Rugsėjo 1-ąja – Mokslo ir žinių diena.

Tai diena, kai atsiveria naujas kelias į kūrybą, išmintį ir tobulėjimą.

Tautinio tapatumo išsaugojimas – svarbus asmens tobulėjimo veiksnys, ugdantis brandžią asmenybę. Pagrindinius tautinio tapatumo pamatus kuria mokykla, perduodama jaunajai kartai pagrindines tautos vertybes – kalbą, istoriją ir kultūrą. Puoselėdamos gimtąją kalbą ir skleisdamos tautines tradicijas bei papročius, Lietuvoje gyvenančios tautinės bendruomenės prisideda prie tautinių santykių darnos kūrimo mūsų šalyje.

Tegul šie mokslo metai Jums atneša naujo pažinimo džiaugsmą, didelį norą mokytis, siekti ir atrasti. Gražios šventės!

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2009 m. rugsėjo 1 d.

Susitikimai departamente

Birželio 29 d. Tautinių mažumų ir išeivijos departamente prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės lankėsi Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Aukštasis Komisaras tautinių mažumų klausimais Knutas Vollebaekas.

Aukštasis Komisaras susitiko su departamento generaliniu direktoriumi Arvydu Daunoravičiumi.

Susitikime taip pat dalyvavo generalinio direktoriaus pavaduotojai Vida Bagdonavičienė ir Stanislav Vidtmann, departamento Tautinių mažumų skyriaus darbuotojai.

A. Daunoravičius ir jo pavaduotojai Aukštąjį Komisarą supažindino su departamento veikla tautinių mažumų ir užsienio lietuvių klausimais.

Svečias domėjosi tautinių mažumų padėtimi Lietuvoje, ypač tautinių mažumų švietimu, vietovardžių bei asmenvardžių rašymo mažumos kalba galimybėmis bei valstybės parama tautinėms bendrijoms.

K. Vollebaekas dalyvavo birželio 29 – liepos 3 d. Vilniuje vykusioje

Knutas Vollebaekas (kairėje) ir Arvydas Daunoravičius

Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Parlamentinės Asamblėjos metinėje sesijoje.

Peter Noszko-Horvath (kairėje) ir Arvydas Daunoravičius

Rugsėjo 9 d. Tautinių mažumų ir išeivijos departamente prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės lankėsi Vengrijos Respublikos ambasadorius Lietuvoje Peter Noszko-Horvath. Svečias susitiko su departamento generaliniu direktoriumi Arvydu Daunoravičiumi.

Susitikimo metu aptarta tautinių mažumų padėtis Lietuvoje, departamento

veikla, susijusi su tautinių mažumų klausimais bei parama užsienyje gyvenantiems lietuviams.

Ambasadorius pastebėjo, kad, nors vengrų bendruomenė Lietuvoje nėra gausi, ji stengiasi aktyviai puoselėti tautinį tapatumą bei prisideda prie Lietuvos ir Vengrijos kultūrinių ir istorinių ryšių plėtros. Ambasadorius padėkojo generaliniam direktoriui už departamento paramą vengrų bendruomenės projektams.

TBN inf.

„Tautinių bendrijų naujienų“ anketa

1. Šiomet minime Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį. Kaip šią datą siejate su jūsų bendruomene? Kokios mintys Jums kyla apie Lietuvos nueitą kelią?

2. Kaip įsivaizduojate jūsų bendruomenės ateitį Lietuvoje ir Europoje?

Roman Voinickij, Baltarusių klubo „Siabryna“ pirmininkas

1. Gudų bendruomenė Lietuvoje džiugiai pasitiko Lietuvos jubiliejų – Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį. Ne kiekviena Europos šalis turi tokią turtingą istoriją kaip Lietuva.

Lietuviai ir gudai kartu kūrė vieną valstybę – Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, kurios balsas skambėjo visoje Europoje. Šie saitai tarp mūsų tautų nenutrūksta iki šiandienos.

Atgavusi Nepriklausomybę, Lietuva sudarė galimybę visoms tautinėms mažumoms, gyvenančioms šalyje, kurti savo bendruomenes, puoselėti gimtąją kalbą, švietimą, kultūrą, saugoti kultūrinį paveldą. Šiuo metu Vilniuje veikia Pranciškaus Skorinos vidurinė mokykla (baltarusių kalba), kurioje kiekvienais mokslo metais mokosi vis daugiau mokinių, norinčių išmokyti baltarusių kalbos. Įkurti baltarusių kultūros centrai Visagine, Šalčininkuose, kur renkasi jaunimas ir

pagyvenę žmonės, juos jungia bendra daina, literatūra, kasdieniai džiaugsmas ir rūpesčiai.

Lietuvai, kaip ir kitoms pokomunistinėms šalims, sunku eiti Europos keliu: daug nesklandumų, nesusipratimų, ekonominių sunkumų. Tai jaučia ir mūsų bendruomenė – juk mes esame maža šios valstybės sudėtinė dalelytė.

Reikia išugdyti žmogų – pilietį, savo valstybės patriotą, o į tą sampratą įeina ir ekonomika, ir švietimas, ir kultūra. Tikimės geresnės ateities.

2. Sunku prognozuoti. Tačiau manyčiau, kad Gudų bendruomenė Lietuvoje stiprės ir dvasiškai, ir ekonomiškai.

Romualdas Špakovskis, Lietuvos karaimų kultūros bendrijos narys

1. Kiekvienos metinės priverčia žmogų susimąstyti, apžvelgti praėjusį laikotarpį. Tūkstantis metų didelei valstybei-nedidelis laiko tarpas. Bet mums, neskaitlingai karaimų tautai, labai daug. Iš to tūkstančio metų mes 612 metų (tai daugiau negu pusė) esame lygiateisiai Lietuvos piliečiai. Manome, kad nebuvome išlaikytiniai, bet pagal savo galimybes prisidėjome prie valstybės kūrimo. Gyvendami

Lietuvoje, nesijaučiame svetimi. Buvome toleruojami, neskriaudžiami. Būtent dėl to išsaugojome savo tautinį autentiškumą. Mes turime savo maldos namus – kenesą Trakuose. Lietuvių rūpesčiu net Tarybų valdžia jos neatėmė. Mums sugrąžino ir restauravo kenesą Vilniuje, Trakuose – mokyklą ir namą, kuriame įsikūrė mūsų kultūros centras. Mums negrąžino mūsų žemių, bet ir ne visi lietuviai jas atgavo.

Turime folklorinį ansamblį „Sanduhač“ – „Lakštingala“, kuris dalyvavo Lietuvos tūkstantmečio dainų šventės „Amžių sutartinė“ folkloro dienos renginiuose Sereikiškių parke. Karaimų bendruomenei dar atstovavo tautinių patiekalų restoraną „Kybynlar“. Jo darbuotojai ne tik vaišino svečius tautiniais patiekalais, bet ir demonstravo, kaip jie gaminami. Mūsų ansamblis (jį sudaro vaikai nuo 6 iki 17 metų amžiaus) sulaukė

didelio žiūrovų susidomėjimo savo tautiniais rūbais ir neįprasta išvaizda. Viena žiūrovė paklausė: „Kas jūs?“ Išgirdusi atsakymą „Karaimai“, vėl klausė: „Kuriuos Vytautas atvežė?“. Toks pokalbis vyko su lietuve iš Čikagos.

Veikia Karaimų religijos bendrija ir Karaimų kultūros bendrija. Karaimų religija, kaip ir kitos tradicinės religijos Lietuvoje, oficialiai pripažinta valstybės. Dabar turime pakankamai patalpų įvairiems renginiams. Tiesa, yra vienas renginys, vykstantis vieną kartą per metus, kai mus visada priima Trakų kultūros namai. Tai Trakuose jau septynerius metus organizuojama ir Švedijos Karalystės Uppsalos universiteto finansuojama karaimų kalbos mokykla. Mokyklos iniciatorė ir vadovė yra šio universiteto profesorė Eva Agnes Csato. Atsakinga už šią mokyklą Karaimų kultūros bendrija. Ši

projektą remia ir Tautinių mažumų ir išsvijios departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Į šią mokyklą suvažiuoja moksleiviai iš Lenkijos, Ukrainos, Rusijos, Prancūzijos... Mokyklos klausytojų amžius – nuo 6 iki 90 metų. Mokslo pabaigoje Trakų kultūros namuose vyksta egzaminas-koncertas, salė visada pilna.

Rugpjūčio 23 d. mes pažymėjome Baltijos kelio 20-ąsias metines. UNESCO ši įvykį pavadino pasaulio atmintimi. Tai buvo, yra ir bus taip vadinama. Žmonės buvo atviri, drąsūs, troško laisvės. Tas žmonių žygdarbis padeda mums išsilaikyti sunkiu visiems laiku. Norėtume, kad taip būtų visados.

Lučija Bartkienė, Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“ pirmininkė

1. Vieną šios išpūdingos vasaros dieną, važiuodama troleibusu iš dar egzistuojančio Tautinių mažumų ir išsvijios departamento Kosciuškos gatve link Mindaugo tilto, išgirdau močiutės ir jos anūko pokalbį: „Žiūrėk, kas ten, Neries krantinėje, parašyta „Čia 1000 metų dabar“ – matai, matai!“ ir rodo pirštu pro langą „Čia 1000 metų dabar“. Prisiminiau, kad tai poeto Vlado Braziūno žodžiai, skirti Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui. Dar prisiminiau dainų ir šokių šventes, nuostabius renginius Kalnų parke, Žalgirio stadione, Vingio parke. Manau, kad lietuviai didžiuojasi savo šalimi ir savo kalba. Man jie pasirodė tokie vieningi, net apėmė toks baltas pavydas. Taip pat man patinka nese-

2. Ateityje tikimės dar turtingesnio savo turinių gyvenimo. Mes glaudžiai bendradarbiaujame ir toliau bendrausime su mūsų tautiečiais, gyvenančiais įvairiose šalyse: Lenkijoje, Kryme, Maskvoje, Peterburge, Kanuose... Ruošiamo bendrus renginius.

Esame dėkingi Lietuvos televizijos laidai „Labas“ už dėmesį mūsų bendruomeni. Pavyzdžiui, pernai „Labas“ parodė dvi laidas. Vienoje buvo pasakojama apie vasaros karaimų kalbos mokyklą. Baigiamajame koncerte labai gražiai pasirodė Lenkijos karaimų ansamblis „Dostlar“ („Bičiuliai“) ir mūsų „Sanduhač“. Kitoje laidoje buvo pasakojama apie karaimę dainininkę, didesnę dalį

savo gyvenimo praleidusią Paryžiuje. Trakuose ji lankėsi 1999 m. Tai ne vienintelės laidos, kurias paruošė „Labas“ apie karaimus. Tikimės ir tolesnio bendradarbiavimo. Mūsų ansamblis „Sanduhač“ šiomet dalyvavo festivalyje, kuris vyko Alanijos mieste (Turkija). Ansamblis jau turi pakvietimą kitamet dalyvauti festivalyje Italijoje. Kitais metais planuojame skirti daugiau dėmesio karaimų kalbos mokymui. Norime, kad užsiėmimai vyktų išstisus metus. Meno saviveiklos pagalba propaguosime mūsų literatūrą, tautines tradicijas, papročius. Šiame darbe lauksime pritarimo ir paramos iš Lietuvos ir Europos kaip turbūt mažiausia iš mažumų.

niai atsiradęs Nacionalinis diktantas. Tai skatina dar labiau mylėti savo šalį ir ją didžiuotis.

Aš moldavė, gyvenanti Lietuvoje jau 30 metų, taip pat didžiuojuosi šia šalimi, tačiau dar labiau myliu ir didžiuojuosi savo gimtine Moldovos Respublika. Čia reikėtų paminėti simbolišką faktą, kad šiais 2009 metais, kai pažymimas Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetis, Moldova mini savo valstybingumo 650 metų sukaktį. Priminsiu keletą istorinių faktų, jungiančių lietuvių ir moldavų tautas. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė ir Moldovos valstybė nuo XIV amžiaus pabaigos iki XV amžiaus vidurio turėjo 300 km bendrą sieną. 1452 m. Moldovos pilį „Četate Alba“ arba „Baltąją pilį“ statė moldavai kartu su lietuviais. Žinoma, kad Rumunijos didikas Aleksandru čel Bun (Aleksandras Gerasis) buvo vedęs Lietuvos valdovo Vytauto Didžiojo seserį. Tas pats Aleksandru čel Bun padėjo lenkams bei lietuviams dviejuose mūšiuose prieš kryžiuočius: 1410 m. prie Griunvaldo bei 1422 m. prie Marienburgo.

Lenkų rašytojo Henriko Wisnerio knygoje „Jonušas Radvila“ paminėtas faktas, kad 1643 m. Jonušas Radvila ėmė siekti Moldovos kunigaikščio

Vasilė Lupu dukters Marijos rankos. 1645 m. Marija Lupu tapo Lietuvos didžiojo etmono Jonušo Radvilos žmona Marija Lupu - Radvilienė ir su savim atsinešė milžinišką kraitį – 650 tūkst. auksinių monetų.

Ir šių laikų istorinis faktas: 1990 m. gegužės 31 d. Moldova pirmoji iš buvusių sovietinių respublikų pripažino Lietuvos nepriklausomybę. Tik po pusės metų Lietuvos nepriklausomybę pripažino Islandija.

Lietuva ir Moldova užmezgė diplomatinis santykius 1992 m. liepos 8 d. Moldovos Respublikos ambasada Lietuvoje buvo įsteigta 2006 m. rugpjūčio 3 d.

Manau, kad visoms tautinėms bendrijoms ypatingas buvo Atgimimo laikotarpis, nes jų organizacijų atsiradimas Lietuvoje susijęs su lietuvių tautiniu atgimimu ir demokratinėms permainų šalyje pradžia. Būtent tada, 1989 m. vasarį, buvo įkurta moldavų – rumunų bendrija „Dačija“.

Pagal 2001 m. gyventojų surašymo duomenis, Lietuvoje gyveno 700 moldavų ir 100 rumunų tautybės žmonių. Nuo pat pirmųjų gyvavimo dienų bendrijos „Dačija“ nariai aktyviai dalyvavo Lietuvos tautinio atgimimo judėjime. 1989 m. rugpjūčio 23 d. Baltijos kelyje, susikibę rankomis

su lietuviais, kitų tautybių žmonėmis, stovėjo ir bendrijos „Dačija“ nariai, o kartu su jais ir iš Moldovos atvykę Liaudies fronto atstovai. Su savo tautinėmis vėliavomis ir žvakutėmis jie stovėjo Šeškinės mikrorajone, dviejų kilometrų ruože, kurį Sąjūdis skyrė tautinėms bendrijoms. Tais metais sukako 50 metų gėdingam Molotovo – Ribentropo paktui, kurį pasirašius kolonijinės TSRS grobiu tapo Estija, Latvija, Lietuva ir Besarabija – dabartinė Moldovos Respublika.

Bendrijos „Dačija“ nariai dalyvavo 1989 m. rugsėjo 2 dieną Kalnų parke vykusiame mitinge, kurį organizavo Tarpnacionalinė koordinacinė asociacija. Šiame mitinge įvairių tautybių Lietuvos gyventojai palaikė lietuvių siekį tapti nepriklausomais.

1989 m. kovo mėnesį Vilniuje buvo atspausdintas antrasis laikraščio „Glasul“ („Balsas“) numeris 100 000 egzempliorių tiražu. Atgimimo laikotarpiu (1988-91m.) tai buvo pirmasis Moldovos Respublikos leidinys lotynišku šriftu. Kai Rumunijoje 1989 m. gruodžio mėnesį prasidėjo sukilimas prieš komunistinį režimą, bendrijos „Dačija“ nariai užsakė šv. Mišias už žuvusiuos Timišoaroje Vilniaus Arkikatedroje.

Šiais metais, kai Lietuva mini savo tūkstantmetį, mes pažymime Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“ 20 metų sukaktį. Dvidešimt metų – tai daug ar mažai? Valsybės mastu gal ir nedaug, bet mūsų bendrijai tai daug... Per 20 metų mes paaugome, pasikeitėme, Lietuva mus išauklėjo savaip. Ji padėjo mums neprarasti savo identiteto, o lietuviai įskiepijo mums tautinių ambicijų.

1989 m. rugpjūtį, kai Moldovos Respublikoje buvo priimtas įstatymas dėl oficialios rumunų kalbos ir lotynų kalbos abėcėlės gražinimo, mes čia, Lietuvoje, išmokome rašyti tuo metu visiškai naujoviškai – naudodami lotyniškas raides. Gyvendami čia, pradėjome labiau branginti savo tautos tradicijas, nes tai mus vienija. Visi mūsų renginiai buvo skirti tam, kad ne tik mes patys, bet ir Lietuvos visuomenė sužinotų kuo daugiau apie rumunų ir moldavų kultūrą bei istoriją.

Dabar jau auga trečioji vaikų karta. Šiais metais patyrėme ypatingos reikšmės įvykį - pirmąsias vestuves mūsų bendrijoje. Tuokėsi jaunuoliai, kurių mamos moldavės susipažino mūsų bendrijoje.

Juzef Kviatkovski, Lietuvos lenkų mokyklų mokytojų draugijos „Macierz szkolna“ pirmininkas

1. Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį priimame kaip bendrą visų Lietuvoje gyvenančių tautų šventę. Ji yra ypatinga čia per amžius gyvenančiai lenkų bendruomenei, nes abiejų tautų, lietuvių ir

lenkų, istorija glaudžiai persipina. Mes kartu žengiamo tuo istoriniu keliu. Pasididžiavimą kelia tai, kad daug iškilių bei ryškių lenkų tautybės atstovų (poetai A.Mickevičius, J. Slovackis, Č.Miłoszas, mokslininkai broliai Sniadeckiai, J. Lelevelis ir kt.) kūrė bendrąją tūkstantmečio istoriją. Tas kelias nebuvo lengvas, tačiau džiugina, kad lietuviai, būdami maža tauta, sugebėjo išsaugoti ir puoselėti savo kalbą, kultūrą bei sukūrė savo valstybingumo pamatus.

Labai svarbu, kad daug iškilių Lietuvos lenkų tautybės veikėjų vardų yra įamžinta Tūkstantmečio medyje. Tai džiugina ir kelia pasididžiavimą mūsų kraštiečiais, kurie ženkliai prisidėjo prie krašto

Svarbu, kad žmogus vertintų savo praeitį, žinotų kokios yra jo šaknys ir didžiutęsi savo Tėvynės istorija. Reikia mokėti įvardyti, kas tu ir iš kur esi, jausti dėkingumą šaliai, iš kurios atvykai, ir šaliai, kurioje dabar gyveni.

Čia aš prisiminiau jau kelerius metus vilniečius prisipažinti jausmuose kviečiančius užrašus ant Neries krantinės prie Žaliojo tilto „Aš tave myliu“ bei „Ir aš tave“. Ir aš jus, lietuviai, myliu...

2. Gyvenant Lietuvoje, svarbiausias mūsų bendrijos narius jungiantis dalykas – kalba. Tam, kad mes neužmirštume rumunų kalbos, būtinai reikėtų atkurti sekmadieninę mokyklą ne tik vaikams, bet ir suaugusiems.

Kitas mūsų laukiantis darbas - išleisti niekada iki šiol neegzistavusį lietuvių – rumunų kalbų žodyną.

Manau, kad lietuvių iniciatyva organizuoti Nacionalinį diktantą būtų labai naudinga ir Moldovos Respublikai, ir moldavams, gyvenantiems už jos ribų.

Taip pat tikimės, kad mūsų 20 metų brandinta svajonė - vieną iš Vilniaus gatvių pavadinti Moldovos vardu, minint istorinį faktą, jog Moldova pirmoji pripažino Lietuvos nepriklausomybę, taps realybe.

klestėjimo ir jo raidos per tūkstantį metų. Norime tikėti, kad, nepaisant išgyvenamų sunkumų, mūsų krašto, Lietuvos, laukia didelė ir šviesi ateitis. Tačiau kartu privalome siekti vis didesnės tolerancijos ir pagarbos kitoms čia gyvenančioms tautoms, privalome teisingai ir visapusiškai vertinti jų indėlį į bendros istorijos kūrimą.

2. Didžiausias lenkų bendruomenės pasiekimas bei nuopelnas yra tai, kad mes sugebėjome išsaugoti savo kalbą, kultūrą, tapatybę. Dabar gyvenant suvienytoje Europoje ir toliau sieksime sėkmingai puoselėti gimtąją kalbą, istorinį palikimą, kultūrą bei papročius, tikėdamiesi, kad nežengsime vien integracijos keliu,

kuris keltų grėsmę mūsų tautos identiteto išsaugojimui.

Veikiant bendroje Europos erdvėje, tikimės lenkų bendruomenės

Galina Kuzmina, Lietuvos rusų kultūros ir švietimo bendruomenės „Svetlica“ pirmininkė

1. Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečio jubiliejus kelia pasidžiavimo jausmus mūsų valstybėje, jos turtinga istorija ir praeitimi. Sakau „mūsų“, nes mes, rusai, su šia žeme esame suaugę, čia šimtmečius gyvenome mūsų protėviai. Jie dirbo žemę, gimdė vaikus, stiprino kraštą ekonomiką, turtino jo kultūrą. Nuo amžių Lietuva, ypač Vilnius ir Vilniaus

Lietuvoje visapusiško kultūros bei mokslo vystymosi. Laisvoje, demokratiškoje valstybėje turi būti garantuotas laisvas kiekvieno piliečio

kraštas buvo daugianacionaliniai.

Lietuvių ir rusų kultūroje, buityje, šventėse, papročiuose yra daug bendrų abiem tautoms bruožų. Tai liudija, kad gyvendami kartu dviejų tautų atstovai perėmė vieni kitų kultūros elementus, terminus. Tolimoje praeityje bene pagrindinis sunkų rusų valstiečio darbas rugiapjūtėje palengvinantis įrankis buvo pjautuvas. Vėliau jį pakeitė dalgis. Tai buvo didelė pažanga. Tačiau ar visi žino, kad Rusijoje jį vadina litovka. Panašių pavyzdžių galima rasti abiejose kalbose.

Ilgamžėje istorijoje būta visko: grobikiškų karų, slaptų suokalbių ir kt. Lietuvos valstybė patyrė daug kančių, sukrėtimų, nelaimių, karų, tačiau buvo ir laimingų laikotarpių.

Naujausių laikų istorija – tai Baltijos kelias, nepriklausoma demokratinė Lietuvos valstybė. Kaip rašė A. Brechtas, viskas sugrįžta į savo vietą.

Ervinas Peteraitis, Vilniaus vokiečių bendruomenės pirmininkas

1. Minint Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį, svarbu, kur ir kokia dingstimi pirmą kartą buvo parašytas mums toks brangus žodis – LIETUVA.

Apie misionierių šventąjį Brunoną žinome nedaug, tačiau apie Kvedlinburgą, nedidelį miestelį netoli Magde-

burgo, žino turbūt kiekvienas labiau apsišvietęs Lietuvos pilietis.

Per tūkstantį metų daug kartų keitėsi pasaulio valstybių ir geografinių plotų žemėlapis, nyko imperijos, dingo vienos tautos, kūrėsi, plėtėsi kitos. Amžių įvykiai ir jų padariniai neaplenkė ir Lietuvos.

Nors Vokietija ir tolokai nuo mūsų šalies, tačiau buvo laikai, kai buvome tikri tikriausi kaimynai, kuriuos siejo ne tik ekonominiai, kultūriniai, bet ir dvasiniai ryšiai.

Nutautėję prūsai, lietuviai Vokietijoje, kaip ir nutautėję vokiečiai Klaipėdos krašte, Lietuvoje.

Buvo metas, kai Lietuvoje gyveno apie 120-130 tūkstančių vokiečių, dabar, deja, 40 kartų mažiau.

Tokį sumažinimą pradėjo Hitleris, o sėkmingiausiai užbaigė Stalinas ir sovietų valdžia Lietuvoje, veik pen-

vystymasis bei augimas visose pakopose, sukuriant tuo pačiu prielaidas visos bendruomenės sėkmingam tobulėjimui.

2. Nauji laikai atvėrė daug naujų galimybių visiems, ypač jaunimui. Nebeliko sienų, skyrusių valstybes, ideologinių varžtų, galima laisvai keliauti, pažinti pasaulį, kitas kultūras, bendrauti.

Tačiau nauji laikai kelia naujus iššūkius. Vyksta visuotinė globalizacija. Kaip šiomis sąlygomis išsaugoti tautinį savitumą, kuris ir turtina pasaulį. Tai daug priklauso nuo tautinių bendrijų, skaitlingų tautinių mažumų organizacijų, kurios ir turi padėti savogentainiams išlikti prie savo šaknų, tradicijų, kitaip tariant nenutautėti. Tuo turi būti suinteresuotos ne tik tautinės bendrijos, bet ir mūsų valstybė. Kaip rodo pavyzdžiai, žmogus, nutolęs nuo savo tautos šaknų, tradicijų, neperima ir kitos tautos kultūros, o tampa savotišku mankurtu, marginalu. Todėl valstybė turi mus palaikyti ne tik morališkai, bet ir teikti didesnę materialinę paramą.

kiasdešimt metų rovusi iš gyvenimo bet kokį vokiškumą pasireiškimą. Tokia buvo nerašyta Sovietų Sąjungos politika. Aš jos jokių būdu netapatinu su lietuvių požiūriu ir tolerancija vokiečių atžvilgiu Lietuvoje.

Lietuvos vokiečiai, ištremti iš Lietuvos Hitlerio nurodymu 1941 m. kovo mėnesį (tokių priskaičiuojama 52 tūkst.), Vokietijoje leidžiamo žurnalo „Die Raute“ („Rūta“) puslapiuose didžiudamiesi kildina save nuo atsakymo į garsiuosius Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino laiškus. Daugelis save kildina iš tų vokiečių, kurie dėl religinių persekiojimų Vakarų Europoje persikėlė į Lietuvą XVII-XVIII amžiais. Yra ir tokių, kurie savo protėviais laiko patraukusius į Rytus kartu su neturtingo vokiečio dukra kunigaikštyte, ištekėjusia už Rusijos sosto įpėdinio ir tapusia vėliau im-

peratore Jekaterina II. Daug vokiečių patraukė su ja į Rusiją. Nemažai jų vėliau persikėlė į Lietuvą.

Dabar, žinoma, jų ainių tik vienietai. Vilniaus, kaip ir kitose Lietuvos vokiečių bendrijose, labiau dominuoja tautiečiai, atsikėlę iš Rusijos platybių, Baltarusijos, Silezijos, Kazachstano, Klaipėdos krašto.

Klaipėdos krašte 1937 m. buvo 150 tūkst. gyventojų, daugiausia evangeli-

kai liuteronai, o tautybės požiūriu – po lygiai lietuvių ir vokiečių. 1944 m., artėjant sovietinei armijai, ten liko tik vienas procentas gyventojų...

Dar vykstant karui, iš Lietuvos į Tadžikistaną pirmiausia buvo išstremta per vieną tūkstantį vokiečių. Tremiami buvo visi, net vokiečių kalbos mokytojai, kurių tautybė neturėjo reikšmės.

2. Lietuvos tūkstantmečio kelias buvo labai sudėtingas, sunkus, kartais

itin didvyriškas, kitų vertinimu, visad garbingas. Sulaukę Nepriklausomybės, privalome pripažinti, kad visi Lietuvos piliečiai vėl gali puoseleli savo kultūrą, bendrauti su pasaulio žmonėmis, drąsiai pasitikti ateitį ir tikėti, jog mus, vyresnės kartos Lietuvos vokiečius, pakeis kiti, kurių ainiai kildins save nuo laikotarpio, kai atgimė Lietuva XX ir XXI amžių sandūroje.

Galina Miškinienė, Vilniaus apskrities totorių bendruomenės pirmininkė

1. Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečio šventė nėra svetima ir Lietuvos totorių bendruomenei, kuri gyvena šiose žemėse daugiau nei 610 metų. Apie atvykėlius iš Aukso Ordos buvo paminėta 1397 m. liepos 8 d. pasiuntinybės instrukcijoje. Tačiau totorių būriai dalyvavo lietuvių rengiamuose žygiuose dar Gediminui valdant, pavyzdžiui, per 1320 m. karą su kryžiuočiais. Todėl 2020 galėtume švęsti Lietuvos totorių vardo paminėjimo septynių šimtų metų jubiliejų. Žalgirio mūšyje (1410 m.), Abiejų Tautų Respublikos visuose karuose, T. Kosciuškos sukilime (1794 m.) petys į petį kartu su lietuviiais dalyvavo totoriai.

Visi paminėti istoriniai faktai leidžia teigti, kad Lietuvos totorių istorija ir kultūra yra Lietuvos istorijos ir kultūros neatsiejama dalis. Per visą tą laiką Lietuvos totorius veikė įvairūs politiniai, ekonominiai, religiniai faktoriai. Šita kultūrinis ir etninis atžvilgiu

nevienalytė bendruomenė, per amžius gyvendama šalia kaimynų krikščionių, stipriai asimiliavosi ir integrovosi į visuomenę. Lietuvos totorių kultūros ypatumų randame išlikusiuose raštijos paminkluose, originaliojoje architektūroje, spalvingame folklоре, įdomiuose papročiuose ir tradicijose.

Apie XVI a. atvykėliai prarado savo gimtąją kalbą. Perėmę baltarusių, vėliau lenkų kalbą, religinius ir pasaulietinius tekstus jie rašė šiomis kalbomis, arabų rašmenimis. Taip susiformavo totorių kitabų, rašytų baltarusių ir lenkų kalbomis, raidynas. Žinomi Lietuvos totorių rankraščiai datuojami XVII a. vid. – XIX a. Pagal savo turinį rankraščiai skirstomi į Koranus, kitabus, chamailus, tefsirus ir tedžvidus. Žodis **kitabas** arabų kalboje reiškia knygą. Tačiau kitabais vadindavo tik labai didelio formato ir apimties knygas. Iš jų buvo galima sužinoti apie musulmonų apeigas, tradicijas, susipažinti su populiariais hadisais – padavimais apie pranašą Muchamedą ir jo pirmtakus. Daug vietos juose užimdavo rytietiškos apysakos, folkloras, kartais Biblijinės legendos. Chamailus (maldaknyges) sudaro arabų bei turkų kalbomis rašyti maldų tekstai ir jų paaiškinimai baltarusių bei lenkų kalbomis. Čia galima rasti ne tik maldų, bet ir žinių apie musulmonų kalendorių, patarimų, kaip gydyti ligas maldomis, sapnų aiškinimų, laimingų ir nelaimingų dienų išpranašavimų. Tefsirai – tai Koranas su tarpeiliniu atpasakojimu, su komentaru lenkų

kalba. Jie padeda suprasti Šv. Rašto turinį. Šios knygos yra unikalios. Tedžviduose yra išdėstomos Korano skaitymo taisyklės.

Visos šios knygos Lietuvos totoriams turėjo didelę kultūrinę ir švietėjišką reikšmę.

Nuo galutinės asimiliacijos, visiško susitapatinimo su Lietuvos visuomene totorius saugojo bendruomenės vidaus ryšiai, kuriuos stiprino visuomenės ir pačių totorių suvokiamas etninės kilmės ir tikybos atskirumas. Šis atskirumas trukdė svetimoms įtakoms intensyviai skverbtis į totorių religinio gyvenimo organizavimą, tradicijas ir papročius. Be to, glaudūs kilmės ir giminystės ryšiai, kolektyvinių interesų prioritetas, palaikant santykius su valdžia ir visuomene, saugojo totorius nuo visiškos asimiliacijos. Ne paskutinį vaidmenį šiame procese suvaidino ir rankraščių tradicija, kuri padėjo ne tik išsaugoti praeitų amžių istorinę atmintį, bet ir papročius, ir tradicijas musulmonų šeimose. Per amžius raštija buvo ir vieninteliu Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) totorių religinės kultūros šaltiniu.

Kalbant apie Lietuvos totorių kultūros ypatumus, negalime neatkreipti dėmesio į jų originaliąją architektūros tradiciją, kurią galime pamatyti mečečių statybose. Mečečių atsiradimo istorija LDK teritorijoje yra glaudžiai susijusi su Lietuvos totorių istoriniais likimais. Mečetės atsiranda iškart po pirmos atsikėlimo į šią teritoriją bangos, tikėtina XV a. pradžioje. Bet šaltiniai, galintys tai patvirtinti, datuo-

jami vienu amžiumi vėliau (Lasosna 1539 m.). Apie mečetes Trakuose, Vilniuje, Keturiasdešimt Totorių kaime, Prudzianuose, Naugarduke, Gardine, Daubutiškėse, Pleševičiuose, Ostroge, Čechryne rašė anonimio veikalo „Risale-i Tatar-i Leh“ (1558 m.) autorius. Keletas mečečių minima ir P. Čiževskio traktate „Alfurkan tatarski“ (1616 m.). Kitais šaltiniais, patvirtinančiais mečečių buvimą šioje teritorijoje, laikomi XVII a. 20-ų metų turkų istoriko Ibragimo Pečevi raštai ir bažnytinė dokumentacija. Besiremiant jais, manoma, kad XVII a. LDK žemėse būta apie 20 musulmoniškų šventyklų. Dėl XVII-XIX a. karų, teritorijos padalijimo ir Lietuvos totorių migracijų, besikeičiant jų apgyvendinimo vietoms, išnyksta vienos ir atsiranda naujos mečėtės. Lietuvoje šiuo metu veikia keturios mečėtės: Keturiasdešimt Totorių kaime, Raižiuose, Nemėžyje bei Kaune. Lukiškių mečetė sugriauta 1968 metais, o jos vietoje pastatytas VU Fizikos ir chemijos institutas. Lietuvos totorių bendruomenė deda

visas pastangas Vilniaus mečetei atstatyti, nes mečetės konsoliduojantis vaidmuo yra itin svarbus.

Manau, jeigu per Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečio iškilmes būtų plačiau pristatoma kitų Lietuvoje gyvenančių tautų istorija ir kultūrinis palikimas, tai tik praturtintų ir dar gražiau pristatytų pačią Lietuvą, jos istoriją ir kultūrą.

2. Vis stipriau veikiant globalizacijos ir visuotinės integracijos procesams, labai sunku kalbėti apie bet kokios bendruomenės ateitį. Atsižvelgiant į statistikos duomenis, galima teigti, kad kiekvienos populiacijos mažėjimas pagreitina ir jos asimiliaciją. Apie tai, kad Lietuvoje totorių kaip ir kitų nedidelių tautinių bendruomenių atstovų mažėja, akivaizdžiai byloja visuotinio gyventojų surašymo duomenys (1923, 1959, 1969, 1979, 1989, 2001 m.) Lietuvos įstojimas į ES tik paaštrino ir pagreitino šias tendencijas.

R. Makaveckas savo straipsniuose* pabandė priderinti termodinamikos dėsnius žmonijos bendriju, tame tarpe ir etninių, vystimosi procesams. Šių

dėsnių nesugrižtamoje pasekoje kiekviena bendrija vystosi pagal entropijos skalę (vis didėjančios degradacijos) ir kai pasiekia savo maksimumą, įsivyrąja pusiausvyra ir procesas sustoja. Taip ir kiekviena etninė bendrija dėl tam tikrų aplinkybių gimsta, vystosi, pasiekia savo viršūnes, po to ilgą laiką geibia, kol galiausiai miršta. Kaip rodo patirtis, dauguma etninių bendrijų egzistuoja apie 1700–2200 metų. Todėl ir Lietuvos totoriai negalės išvengti tokio likimo, klausimas tik – kada. Tačiau bendromis pastangomis šį neišvengiamą procesą įmanoma pristabdyti. Šiuo metu būtini išsamūs tyrimai, kurie nustatytų, kokie Lietuvos totorių etniniai komponentai prarasti ir kodėl, o taip pat kuriuos galima dar atkurti arba bent pakeisti į juos panašiais.

Iš tikrųjų mes turime branginti tai, ką turime ir, neatsisakant savo bendros praeities, kurti naują, visiems patrauklią ir geresnę ateitį.

*Makaveckas R. Ar mes būtinai asimiliuosimės? // Lietuvos totoriai. Vilnius, lapkritis, 2004.

Vitalijus Karakorskis, Lietuvos žydų bendruomenės tarybos narys

1. Lietuvos žydų bendruomenės istorija prasideda nuo 1388 m., nuo Vytauto Didžiojo privilegijų. Mūsų protėviai neatėjo į šias žemes kaip užgrobėjai ar kolonizatoriai su ginklu rankose. Jie buvo pakviesti pačios Lietuvos valstybės. Todėl žydai Lietuvoje kartu su lietuviais ir kai kuriais kitomis tradicinėmis tautinėmis

bendruomenėmis yra, mano požiūriu, valstybę sudaranti etninė grupė.

Kaip ir visa Lietuva, jos neatskiriama dalis – žydų bendruomenė – pergyveno pakilimus ir nuosmukius. „Aukso amžiumi“ galima laikyti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikotarpį, kai žydų padėtis buvo labai aukšta. Jie turėjo visišką savivaldą, veikė bendruomenės – kagalai ir Lietuvos žydų taryba – Vaadas. Kagalai sprendė visus žydų vietos lygmens klausimus. Pakanka pasakyti, kad Lietuvoje niekada nebuvo žydų getų, kuo gali pasigirti toli gražu ne kiekviena Europos šalis. Dėl šios aplinkybės, kuri turėjo ne paskutinę reikšmę, čia susiformavo unikali civilizacija – litvakų civilizacija (pats šis pavadinimas fiksuoja neatskiriama žydų ryšį su Lietuva). Vilnius tapo žydų dvasinio gyvenimo centru pasaulyje ir pelnė Lietuvos Jeruzalės šlovę. Lietuva pa-

sauliui davė ištisą plejadą žydų kilmės religijos mąstytojų, dailininkų, muzikantų ir kitų kūrybos sričių atstovų, kurie ir šiandien garsina mūsų šalies vardą visame pasaulyje.

Lietuvos žydų bendruomenė pergyveno ir savo „sidabro amžių“. Tokiu periodu galima laikyti 1918–1923 m., kai atkūrus Lietuvos valstybingumą žydams buvo suteikta tautinė-kultūrinė autonomija. Ši autonomija buvo sąlyga, kad Lietuvą pripažintų tarptautinė bendrija. Tarp kitko, kad būtų pripažinta atgimusi valstybė, nemažai nuveikė Lietuvos diplomatai-žydai. Tenka apgailestauti, „žydų laimė“ tada truko neilgai, nors žydiškas gyvenimas pačiomis įvairiausiomis formomis tęsėsi iki pat 1940 m.

Trečias žydų bendruomenės Lietuvoje pakilimas įvyko prieš 20 metų, kai atsitiko pats tikriausias stebuklas (žydai visada tiki stebuklais) ir beveik

sunaikinta fiziškai (hitlerininkų) ir dvasiškai (sovietų) bendruomenė ne tik atgimė, bet ir tapo labai aktyviu nepriklausomos Lietuvos visuomeninio gyvenimo veiksmu.

Dabar apie netektis. Pirmą kartą žydų gyvenimas smarkiai pasikeitė carinės okupacijos metais. Antisemitizmas buvo oficiali Rusijos imperijos politika. Carai visokiais būdais siekė sugriauti bendruomeninį (kagalų) žydų gyvenimo būdą. Žydams – imperijos pavaldiniams – buvo labai ribojamos jų teisės.

Sovietinės okupacijos metais visas žydiškas gyvenimas buvo uždraustas. Žydų nuosavybė buvo nacionalizuota. Visi, kurie norėjo gyventi ir galvoti kitaip, buvo represuoti arba priversti emigruoti.

Pats juodžiausias Lietuvos žydų istorijos periodas, neabejotinai, tapo

Holokaustas. Dviejų šimtų tūkstančių žydų bendruomenė buvo beveik visiškai sunaikinta fiziškai. Lietuvių bendruomenė, mano nuomone, iki šiol taip ir neįvertino šios tragedijos mąsto kaip žydams, taip ir Lietuvai apskritai.

Deja, sovietinės ir nacistinės okupacijų pasekmės Lietuvos žydams neįveiktos iki šiol. Pavyzdžiui, negrąžinta Lietuvos žydų bendruomenės nuosavybė. Tiesa, pačiu paskutiniu metu lyg tai atsirado politinės valios spresti šį klausimą, tačiau ar sprendimas bus teisingas – parodys laikas.

Apibendrinamas norėčiau pateikti svarbiausią išvadą, kurią padarė mūsų Bendruomenė: visavertis žydų gyvenimas įmanomas tikrai nepriklausomoje Lietuvoje!

2. Lietuvos žydų bendruomenė aktyviai palaikė, kad mūsų šalis taptų

NATO ir ES nare. Jeigu Lietuva ir toliau bus dalis Vakarų civilizacijos, tai žydai, be abejonės, turės ateitį. To garantija – puikus Bendruomenės jaunimas. Žinoma, visaverčiam Bendruomenės egzistavimui reikalinga nemažai lėšų. O tai daug priklauso nuo to, ar teisingai bus žydams grąžinta nuosavybė.

Bendruomenės prioritetą visada buvo jidiš kalbos ir kultūros atgimimas. Šiandien Europoje suvokiama, kad jidiš kalba ir kultūra yra neatsiejama Europos kultūros paveldo dalis.

Rugpjūčio mėnesį įvyko III Pasaulio litvakų kongresas. Į Vilnių iš visų pasaulio kampelių atvyko žydai arba palikuonys tų, kas Lietuvą laiko savo Tėvyne. Esu įsitikinęs, kad ši tradicija bus tęsiama ir ateityje. Juk nebe reikalo sakoma, kad „visi žydai skirstomi į litvakus ir tuos, kurie jiems pavydi“.

Darbe su tautinėmis mažumomis ESBO komisaras siūlo laikytis aukso vidurio

Birželio 29 – liepos 3 d. Vilniuje vykusioje Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo Organizacijos (ESBO) Parlamentinės Asamblėjos sesijoje dalyvavo ir šios organizacijos aukštasis komisaras tautinių mažumų klausimais Knutas Vollebeakas. Svečias susitiko su aukštais Lietuvos pareigūnais, domėjosi tautinių mažumų padėtimi mūsų šalyje. Aukštasis komisaras atsakė į žiniasklaidos klausimus. Jo atsakymai, mūsų nuomone, bus įdomūs ir mūsų skaitytojams.

Eglė DIGRYTĖ

– Jums teko dalyvauti sprendžiant ginkluotus etninius konfliktus tokiose vietose, kaip Šri Lanka, buvusios Jugoslavijos teritorija. Pas mus ginklai nežvanga, bet tai nereiškia, kad neturime jokių problemų, susijusių su tautinėmis mažumomis. Ką Jūs pats regite iš Hagos?

– Visų pirma norėčiau pažymėti, kad priežastis, kodėl esu Vilniuje, yra ESBO Parlamentinės Asamblėjos sesija. Nesu atvykęs specialaus vizito. Tačiau pasinaudojau proga susitikti su jūsų užsienio reikalų ministru ir

pareigūnais, dirbančiais su tautinėmis mažumomis, aptarti situaciją ir pažiūrėti, kaip jums sekasi. Man suteiktas konfliktų prevencijos mandatas. Turėčiau įsikišti ten, kur gresia konfliktas, ir kaip įmanoma anksčiau.

Visus darbus man reikia išdėlioti į eilę pagal svarbą. Turiu puikių žmonių komandą, bet jų yra tik trys dešimtys. Reikia pripažinti, kad Lietuva mano prioritetų sąrašė nėra labai aukšta. Jei pažvelgtume į visą teritoriją, deja, yra šalių ir regionų, kur esama didesnių problemų nei pas jus ir kur reikia veikti aktyviau nei Lietuvoje.

Kita vertus, manau, kad visos ESBO šalys turi daugiau ar mažiau

problemų, nes visos yra daugiatautės. Pažvelkime į istoriją – net mano šalis Norvegija, praeityje buvusi monoetninė ir homogeniška, dabar tokia nebėra. Globaliame pasaulyje visi susiduria su šiais iššūkiais – ir, sakyčiau, galimybėmis. Naujus žmones, šviežią kraują, kitokią situaciją galima vadinti galimybe.

Be to, kad dirbame su tam tikromis šalimis, rengiame ir vadinamąsias bendras rekomendacijas dėl tautinių mažumų kalbos vartojimo, švietimo, dalyvavimo viešajame gyvenime, pavyzdžiui, buvimo parlamentaris ar balsavimo, žiniasklaidos, policijos,

nes daugelyje šalių yra problemų dėl pareigūnų bendravimo su šių grupių atstovais. Šias rekomendacijas stengiuosi skleisti visose šalyse, įskaitant Lietuvą ir Norvegiją.

Tautinių mažumų problemų sprendimas yra procesas. Kai kurios valstybės, kuriose teko lankytis, išsivaizduoja, kad jas jau išsprendė, pavyzdžiui, tapusios Europos Sąjungos narėmis, priėmusios tam tikrus įstatymus, ir dabar yra saugios. Bet taip nėra. Tai yra kasdieninis iššūkis, reikalaujantis darbo. Apie tai kalbėjau ir su jūsų ministru.

– Palyginkite tautinių mažumų situaciją Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse.

– Nemėgstu lyginti. Be to, mano darbas yra konfidencialus. Vienas iš tokio darbo privalumų – man nereikia šaukti. Galiu tyliai dirbti su vyriausybėmis ir padėti joms. Taip lengviau. Nevyriausybinės organizacijos ir Europos Tarybos žmogaus teisių komisaras turi kalbėti garsiai. Kartais būtina sušukti, bet reikalingas ir kitoks vaidmuo: paimti ranką ir vesti tinkamu keliu. Tai yra mano rolė.

Jokių abejonių, kad dėl istorinės situacijos ir Latvija, ir Estija susiduria su iššūkiais. Džiaugiuosi galėdamas su jomis dirbti. Net jei yra problemų, šalis nori dirbti su manimi ir jas išspręsti.

– Ar Latvija ir Estija Jūsų prioritetų sąrašė yra aukščiau?

– (Juokiasi) Nenoriu minėti skaičių ir vietų.

– Lietuvos lenkai reikalauja leisti jiems rašyti vardus ir pavardes savo kalba. Ginčas dėl to pasiekė net Konstitucinį Teismą. Be to, jie nori matyti lenkiškus gatvių pavadinimus vietose, kur gyvena daug šios tautinės mažumos atstovų. Kaip vertinate tokius reikalavimus?

– Džiaugiuosi, kad vyksta dialogas tarp Lietuvos ir Lenkijos vyriausybių. Tai yra svarbiausia. Taip galime išvengti problemų ir jas spręsti. Be to, kaip suprantu, procesas persikėlė tiek į teis-

mo, tiek į parlamento salę. Įstatymas galiotų visiems, ne vien lenkų tautybės žmonėms, ar ne? Gal net aš galėčiau parašyti savo pavardę su æ (Vollebæk)?

Nenoriu kištis į jūsų įstatymų leidybos procesą, bet apie tai galvojame teigiamai. Daugelyje vietų kyla panašių sudėtingų klausimų dėl vietovių ir gatvių pavadinimų rašymo. Mes rekomenduojame rašyti dvejopus pavadinimus. Pavyzdžiui, gali būti naudojami istoriniai ir šiuolaikiniai pavadinimai. Kai kurios šalys sėkmingai tai daro. Dvigubus pavadinimus galite pamatyti Anglijoje ir Velse, Italijoje. Yra daug galimų sprendimų. Vyriausybė negali atsisakyti vadinti vietovių valstybine kalba, tačiau tai galima priderinti prie žmonių, kurie istoriškai gyvena atitinkamoje vietoje.

– Lietuviai laiko save gana tolerantiškais tautinių mažumų atžvilgiu, kol kalba nepasisuka apie romus. Jų nenorima matyti kaimynystėje, jiems nelengva susirasti darbą. Prieš keletą metų Vilniaus miesto savivaldybė nugriovė tabore esą nelegaliai iškilusius namus, dėl to romai kreipėsi į teismą. Kaip būtų galima sumažinti šią prarają?

– Tai yra vienas didžiausių Europai tenkančių iššūkių. Labai liūdna, kad nebuvo galima išspręsti šios problemos geresniu būdu. Varšuvoje įsikūręs ESBO Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuras (ODIHR) yra pagrindinis instrumentas romų klausimams spręsti. Aš stengiuosi paremti tai, ką jie daro.

Didžiausią dėmesį skiriame registracijai ir švietimui – tai yra, mano manymu, esminės problemos. Daugelyje šalių romai nėra registruoti, taigi jie atsideria už įvairių paslaugų – sveikatos apsaugos, mokslo ir taip toliau – ribų. Kalbate apie situaciją Lietuvoje – panašiai yra daugelyje Europos šalių. Mes dirbome šioje srityje daugelį metų, buvo surengta daugybė konferencijų, atlikta daugybė studijų, bet pasiekti menki rezultatai.

Deja, neturiu atsakymo į jūsų klausimą,

ką galime padaryti. Norėčiau, kad nepasiduotume, kad žmonės nebūtų marginalizuojami ir izoliuojami. Nemanau, kad artimiausiu metu šios problemos gali pavirsti smurtiniu konfliktu – greičiau tai yra vietinės socialinės problemos. Bet jei pažvelgsime į tolimesnę perspektyvą, gali kilti rimtas konfliktas.

– Kokį siūlote tinkamo elgesio su tautinėmis mažumomis receptą? Jas asimiliuoti ar leisti gyventi savo bendruomenėse? Ar reikėtų didesnės integracijos, pavyzdžiui, per mokyklas, kad tautinių mažumų atstovams būtų lengviau įsilieti į visuomenę?

– Labai norėčiau aukso vidurio. Mes tokio žodžio, kaip asimiliacija, nevartojame, nes ji susijusi su tam tikra prievarta, priverstine žmonių integracija, kuri visus žmones paverčia panašiais. Istorija parodė, kad tai nėra teisinga, nes negali priversti žmonių asimiliuotis. Gali tai padaryti trumpam, bet po kurio laiko viskas žlugę.

Man aukso viduriu būtų toks šūkis: integracija gerbiant įvairovę. Jokios abejonės, kad tai yra sudėtinga. Bet mums reikia stengtis. Nemanau, kad kas nors turi gyventi izoliuotas. Tačiau visiems yra svarbios šaknys, tapatybė, todėl siekiame, kad kiekvienas galėtų vartoti savo gimtąją kalbą, o jei tam tikroje vietovėje gyvena daug tos tautos atstovų, kad ji būtų vartojama tame regione, kad būtų žiniasklaida atitinkama kalba.

Bet tuo pačiu metu tautinių mažumų atstovai turi mokytis valstybinės kalbos. Nors jie dėl to neretai skundžiasi, sakau, kad tai yra jų pačių naudai. Jei nemokėsi valstybinės kalbos, negalėsi tinkamai įsitvirtinti visuomenėje, studijuoti universitete, gauti tam tikrą darbą. Dėl savo kaltės būsi marginalizuojamas.

Ši problema aktuali daugelyje šalių, ir ne vien buvusioje Sovietų Sąjungos teritorijoje, kur anksčiau *lingua franca* (lot. šnekamoji kalba) buvo rusų kalba, o dabar reikia išmokti ir lietuvių, estų,

kazachų, uzbekų, gruzinų ar armėnų kalbą. Kai kuriose valstybėse mes inicijuojame kalbos kursus tautinėms mažumoms, kad žmonės galėtų išlaikyti darbus ir integruotis į visuomenę. Baigusieji kursus dėkoja už tai, nes galėjo išsaugoti darbus. Tuomet jaučiu, kad pasiekėme šią šią sėkmę.

Stengiamės pasakyti vyriausybės, kad jos privalo suteikti galimybę tautinėms mažumoms mokytis gimtąją kalbą, bet tuo pačiu šioms aiškiname, kad reikia mokytis valstybinės kalbos, integruotis ir atsimentinti, kad jie yra tos šalies piliečiai.

– Globalizacijos epochoje pasaulis tapo didžiuliu kultūrų katilu. Gal tokioje aplinkoje įvairūs apribojimai tautinėms mažumoms gali būti pateisinami, siekiant išlikti tokioms nedidelėms tautoms, kaip lietuviai ar norvegai?

– Bandant apsaugoti vienus ar kitus sukuriame savotiški rezervatai, natūralūs parkai. Nemanau, kad tai gali padėti, nes niekam nepatiktų gyventi aptvare. Turime rasti vidurio kelią. Žinau, kad tai yra sudėtinga, bet tam esame mes. Kalbant apie tautines mažumas, kai kurios šalys – Kaukaze, Centrinėje Azijoje – stengiasi jas integruoti. Daugiau tautinių mažumų

sėkmingai įsilieja į visuomenę, jei jos gali puoselėti savo kultūrą ir tapatybę. Kitaip šie žmonės gali tapti savotiška penktąja kolona. To reikia vengti.

Nedidelėse šalyse – Lietuvoje ar Norvegijoje – ir problemos yra mažesnės, todėl yra daugiau būdų jas spręsti, lyginant su didelėmis šalimis, kur gyvena didelės tautinių mažumų grupės ir yra didelės problemos.

– Lietuvoje randasi naujos tautinių mažumų grupės – sulaukiame žmonių iš Kinijos, Afrikos šalių, pabėgėlių. Ne visi lietuviai šiuos atvykėlius sutinka svetingai. Kaip spręsti šią problemą?

– Šiuo požiūriu jūs taip pat nesate unikalūs. Su tokiu pat dideliu iššūkiu susiduria dauguma Vakarų Europos

šalių. Svarstoma, ar mano mandatas apima ir jas, bet aš daugiau dirbu su tradicinėmis tautinėms mažumomis.

Integruodami šiuos žmones – siūlau nevadinti jų „naujomis tautinėms mažumomis“ – turėtume mokytis iš pamokų, kurias suteikė tautinių mažumų integracija apskritai. Mechanizmai, taikomi istorinėms mažumoms, – švietimas, kalbos mokymas, žiniasklaida, – tinka visiems. Tai nereiškia, kad visus reikia traktuoti vienodai, jei kalbama apie pilietybę, teisę į resursus. Imigrantai gyvena skirtingai, dažnai – ne toje pačioje vietoje, priešingai nei istorinės tautinės mažumos, jie atvyksta iš tolimų šalių. Bet kai kuris mūsų atliekamas darbas metų metus gali būti pritaikytas. Delfi.

ESBO aukštuoju komisaru tautinių mažumų klausimais norvegas Knutas Vollebeakas buvo paskirtas prieš dvejus metus. Buvęs Norvegijos užsienio reikalų ministras (1997-2000 m.) tarptautinėje arenoje pripažįstamas dėl savo indėlio siekiant taikos ir saugumo, ginant žmogaus teises per visą politinę ir diplomatinę karjerą. K. Vollebeako veikla susijusi su tokiomis šalimis, kaip Šri Lanka, Kroatija ir Kosovas, taikos derybose jam teko padėti Jungtinių Tautų generalinio sekretoriaus specialiajam pasiuntiniui buvusioje Jugoslavijoje Thorvaldui Stoltenbergui. Kaip diplomatas jis dirbo Delyje, Madride ir Hararėje, 1991-1993 m. dirbo Norvegijos ambasadoriumi Centrinės Amerikos valstybėms (rezidavo Kosta Rikoje), vėliau - ambasadoriumi JAV.

Diplomatai gilinosi į kibinų gamybos paslaptis

Užsienio reikalų ministerija rugsėjo 10 d. surengė pažintinę kelionę Lietuvoje reziduojantiems užsienio šalių diplomatinėms atstovyboms vadovams.

Ši kelionė skirta pristatyti Lietuvą kaip daugiatautę valstybę ir parodyti, kad Lietuvoje nuo seno gyvenančios tautinės ir religinės bendruomenės yra neatsicijama Lietuvos istorijos ir kultūros dalis.

Trakų rajone diplomatai gilinosi į karaimų nacionalinio patiekalo – kibinų – gamybos paslaptis.

TBN inf.

Rugpjūčio 2-oji Tarptautinė romų – holokausto aukų atminimo diena

Nuo šiol rugpjūčio 2-oji taps Tarptautine romų holokausto aukų atminimo diena. Tą dieną 1944 m. daugiau nei trys tūkstančiai romų ir sinti buvo nunuodyti dujomis ir sudeginti Aušvico – Birkenau koncentracijos stovyklos krosnyse. Lietuvoje nacių vykdyto genocido aukomis tapo ne mažiau kaip penki šimtai romų tautybės asmenys.

Jonas RUMŠA

Buvo ir romų genocidas

Rugpjūčio 2 d. Vilniaus Visų šventųjų bažnyčioje buvo aukojamos šv. Mišios už romus, žuvusius Antrojo pasaulinio karo metais. Šv. Mišias laikė šios bažnyčios kunigas Vytautas Rapolis. Jose dalyvavo šios bendruomenės nariai, valstybinių institucijų, nevyriausybių organizacijų atstovai.

Lietuvos čigonų bendrijos „Čigonų laužas“ pirmininkas Josifas Tyčina sakė, kad nuo šiol rugpjūčio 2-oji taps Tarptautine romų holokausto aukų atminimo diena. Tą dieną 1944 m. daugiau nei trys tūkstančiai romų ir sinti buvo nunuodyti dujomis ir sudeginti Aušvico – Birkenau koncentracijos stovyklos krosnyse.

Holokaustas – etninis ir sistemingas žmonių naikinimas dėl jų tautybės. Paprastai šis terminas naudojamas žydų genocidui, kurį vykdė naciai Antrojo pasaulinio karo metais, apibūdinti. Dėl įvairių priežasčių visuomenė mažiau žino apie nacių vykdytą genocidą romų atžvilgiu.

Romai buvo žiauriai naikinami įvairiose Europos valstybėse. Dar prieš karą buvo uždraustos santuokos tarp vokiečių ir romų Vokietijoje. Kai kuriuose šios šalies miestuose veikė čigonų stovyklos, kuriose jie buvo laikomi prievarta. 1940 m. pavasarį pradėta romus masiškai deportuoti į nacių okupuotą Lenkiją (į Osvencimo koncentracijos stovyklą) iš daugelio Europos valstybių. Tyrinėtojų nuomone, 1939 – 1944 m. galėjo būti nužudyta apie pusė mili-

jono romų tautybės žmonių.

Romų tautos genocidas Lietuvoje

Nacių okupacijos metais į Lietuvos romus žiūrėta kaip į žemiausios rasės atstovus. Juos mėginta priskirti prie asocialių, visuomenei nenaudingų ir nuo jos izoliuotinių elementų grupei.

Bendrija „Čigonų laužas“, Romų visuomenės centras kartu su Tarptautine komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti yra surinkę medžiagos apie nacių vykdytą genocidą čigonų atžvilgiu.

Joje, be kita ko, pasakojama, kad didžiosios represijos prieš čigonus prasidėjo vėliau negu prieš sovietinius kolaborantus, komunistus bei žydus. Suimti čigonai būdavo laikinai uždaroami apskričių policijos areštines arba kalėjimuose, vėliau išsiunčiami darbams į Vokietiją arba Prancūziją.

Dažniausiai Lietuvos čigonai būdavo dislokuojami nedidelėse koncentracijos stovyklose ar prie karo gamyklų įkurtuose barakuose. Tik karo pabaigoje dalis repatrijuotų romų atsidūrė labiausiai žinomose masinio žmonių naikinimo stovyklose.

Didžioji dalis čigonų žuvo Pravieniškųjų darbo stovykloje. Taip pat fiksuotinos masinių žudynių vietos Paneriuose, netoli Kirtimų Vilniuje bei Šalčininkų rajone. Manoma, kad Antrojo pasaulinio

Jono Rumšos nuotr.

Lietuvos čigonų bendrijos „Čigonų laužas“ pirmininko Josifo Tyčinos keturi dėdės tapo nacių vykdyto genocido Antrojo pasaulinio karo metais romų atžvilgiu aukomis.

karo metais buvo nužudyta ne mažiau kaip penki šimtai Lietuvos čigonų.

Žuvo keturi dėdės

Genocido dalgis išretino ir gausią J. Tyčinos giminę iš tėvo pusės, kilusią nuo Ukmergės. Iš keturių jo tėvo Aleksandro Marcinkevičiaus* brolių – Petro, Jono, Mykolo ir Stepo – du buvo uždaryti Pravieniškųjų kalėjime ir du IX forte Kaune. Iš Pravieniškųjų broliai pabėgo, tačiau vėliau naciai juos sučiupo ir sušaudė.

Neišvengė mirties ir kiti du broliai, uždaryti IX forte. Tačiau Josifas tiksliai nežino, kur jie buvo nužudyti – Lietuvoje ar buvo išvežti į Aušvicą ir ten jų gyvybės užgeso krematoriumo krosnyse kartu su tūkstančiais savo gentainių iš įvairių Europos šalių. Reikalas tas, kad daugelis kalintų IX forte vėliau buvo išvežti į šį mirties fabriką. Tokiai išvadai Josifas turi pagrindą.

Pernai J. Tyčina kartu su bendrijos „Čigonų laužas“ ir Romų visuomenės centro atstovų grupe lankėsi dviejuose

žymiausiuose Europos romų muziejuose – Brno mieste Čekijoje ir Tarnow mieste, kuris yra Lenkijoje. Brno muziejuje Josifas skaitė ilgus nukankintųjų Aušvice romų sąrašus ir matė jų nuotraukas. Tarp jų buvo įrašytos Marcinkevičių, Aleksandravičių pavardės. „Aš ilgą laiką gyvenau Ukrainoje, daug kartų esu buvęs Baltarusijoje, Rusijoje ir galiu tvirtai pasakyti, kad tokios romų pavardės sutinkamos tiktai Lietuvoje“, - teigė bendrijos „Čigonų laužas“ pirmininkas.

Tiktai dėl laimingai susiklosčiusių aplinkybių brolių likimo pavyko išvengti Josifo tėvui Aleksandriui. Jis irgi buvo suimtas ir uždarytas Pravieniškėse. Iš ten kartu su kitu čigonu ir vienu lietuviu bėgo, vėliau atsidadė lietuvių partizanų būryje. Josifas labai šiltai prisimena tėvą. Jis, pasak sūnaus, buvo išsilavinęs žmogus – puikiai kalbėjo lietuviškai, mokėjo vokiečių kalbą. Tėvas nugyveno ilgą gyvenimą, sulaukęs pagarbaus amžiaus, mirė nepriklausomoje Lietuvoje.

J. Tyčina teigė, kad Antrojo pasaulinio karo metais naciai taip pat daug išžudė Vancevičių, Bagdonavičių, Seročinskių ir kitų gausių romų giminių žmonių.

Visuomenė turi žinoti

Čigonų – holokausto aukų paminėjimo idėja buvo pasiūlyta Romų nacionalinio kongreso ir Tarptautinės romų sąjungos ypatingojo renginio apie Europos romų padėtį ES metu 2009 m. birželio 29 d. Šią idėją palaikė visi renginio dalyviai. Renginio „Kartu prieš antičigonizmą Europoje“ dalyviai pasiūlė rugpjūčio 2-ąją išeiti penkioms minutėms į Europos miestų gatves, būti matomiems, melstis už nužudytuosius, uždegti atminimo žvakutes gatvėse.

Šiais metais Atminties diena buvo skirta romų vaikams – Europoje nacių vykdyto genocido aukoms.

Aukos negali būti pamirštos

Įamžinti romų – holokausto aukų atminimą siekia 2001 m. Vilniuje įsteigtas Romų visuomenės centras. Jame

vykdomi įvairūs kultūros, švietimo projektai. Vienas tokių projektų skirtas holokausto aukų atminimui įamžinti romų bendruomenėje. „Jo tikslas, - teigė Romų visuomenės centro direktorė Svetlana Novopolskaja, – siekti užpildyti istorines spragas apie holokaustą bei rasinę politiką, vykdytą prieš romus, ugdyti romų vaikų ir paauglių pagarbą savo tautos praeičiai, plėtoti bendrą piliečių solidarumą ir toleranciją“.

Įvyko vaikų piešinių konkursas, akcija „Baltieji balandžiai“, kurios metu mažieji romai iš balto popieriaus darė balandžius.

Dabar bendrijos „Čigonų laužas“ pirmininko J. Tyčinos, Romų visuomenės centro direktorės S. Novopolskajos rūpestis – pastatyti memorialinį ženklą Lietuvos romų genocido aukų Antrojo pasaulinio karo metais atminimui įamžinti. Kol kas neaišku, kaip toks ženklas turėtų atrodyti ir kur jis turėtų būti pastatytas. „Tokia vieta reikalinga, kad mes galėtume susirinkti visi kartu, prisiminti ir pagerbti nukankintus mūsų brolius ir seseris, tarp jų ir keturis mano dėdes, padėti gėlių“, - sakė J. Tyčina.

*J. Tyčinos mamos Olgos pirmojo vyro pavardė buvo Tyčina. Atsitiko taip, kad Josifas irgi buvo dokumentuose įrašytas Tyčinos pavarde, kuri jam pasiliko visam laikui.

Malda ir žvakutės romų genocido aukoms atminti.

Tautinių bendrijų namų nuotr.

Lietuvos tūkstantmečio dainų šventėje „Amžių sutartinė“ dalyvavo ir tautinių mažumų meno kolektyvai

Pirmą kartą per Lietuvos dainų švenčių istoriją tokio didžiulio masto kultūros ir meno renginyje dalyvavo tautinių mažumų meno kolektyvai. Giliai simboliška, kad tai įvyko Lietuvos tūkstantmečio dainų šventėje „Amžių sutartinė“.

Varsa ZAKARIENĖ

Ruošėsi dalyvauti šventėje

Tautinių mažumų ir etnografinis centras, jo direktorė Irena Zacharova, kuri buvo Dainų šventės Folkloro dienos organizacinio komiteto narė, siekė, kad šiame renginyje dalyvautų ir tautinių mažumų atstovai. Centro darbuotojai nuo pat šių metų pradžios konsultavo tautinių mažumų meno kolektyvus, skatino juos domėtis savosios tautos autentišku folkloru, kurio tradicijos Lietuvoje siekia kelis šimtus metų.

Ruošiantis Dainų šventei, surengtos kolektyvų apžiūros Šalčininkų, Zarasų, Ukmergės, Vilniaus rajonuose, Vilniaus ir Visagino miestuose. Dalyvauti Folkloro dienoje iš gausaus būrio buvo atrinkta 12 kolektyvų.

Skambėjo dainos, šokių muzika

Folkloro dienos renginiai vyko Valdovų pilių teritorijoje ir Sereikiškių parke. Šioje teritorijoje įrengtose

scenelėse koncertavo Aukštaitijos, Žemaitijos, Dzūkijos, Suvalkijos ir Mažosios Lietuvos geriausi folkloro kolektyvai ir pavieniai atlikėjai.

Tautinių mažumų kolektyvai koncertavo Dzūkijos scenoje, o „Bylina“ iš Visagino ir „Turgielianka“ (Šalčininkų raj.) savo programą parodė didžiojoje Sereikiškių parko scenoje. Baigiamajame folkloro dienos koncerte tautinėms mažumoms atstovavo rusų folkloro ansamblis „Arinuška“.

Gedimino kalno papėdėje visą dieną vilniečiai ir sostinės svečiai klausėsi totorių, karaimų, lenkų, rusų, baltarusių, romų, dainų, stebėjo šokius, gėrėjosi spalvingais tautiniais kostiumais.

Dėmesį traukė tautinių mažumų kiemas

Kartu su Lietuvos etnografinių regionų kiemais, visą dieną veikė ir tautinių mažumų kiemas, sutraukęs ypač daug žiūrovų. Kieme buvo galima ne tik pasiklausyti tradicinės įvairių mūsų šalyje gyvenančių tautų muzikos, bet ir stebėti, pavyzdžiui, karaimiškų kibinų gamtinimo technologiją, paragauti jų ir kitų patiekalų, įsigyti autentiškos Lietuvos tautinių mažumų muzikos įrašų.

Tautinių mažumų atstovai dalyvavo ir simbolinėje akcijoje „Žemės Lietuvos supylimas“. Iš savo krašto atvežė ir išpylė tėviškės simbolį – žemės – folkloro ansamblis „Bylina“ iš Visagino ir „Turgielianka“ iš Turgelių miestelio.

Tautinių bendrijų meno kolektyvai – Lietuvos tūkstantmečio dainų šventės „Amžių sutartinė“ folkloro dienos dalyviai

- Rusų folkloro ansamblis „Arinuška“ (Vilnius)
- Lenkų folkloro ansamblis „Trajkotka“ (Vilnius)
- Lenkų folkloro ansamblis „Cicha novinka“ (Čekoniškių km., Vilniaus raj.)
- Lenkų folkloro ansamblis „Sužanianka“ (Sužionių km., Vilniaus raj.)
- Lenkų folkloro ansamblis „Turgielianka“ (Turgelių km., Šalčininkų raj.)
- Baltarusių ansamblis „Svitanak“ (Visaginas)
- Karaimų tautinių šokių ansamblis „Sanduhač“ (Trakų raj.)
- Rusų folkloro ansamblis „Žavoronok“ (Visaginas)
- Totorių ansamblis „Miras“ (Visaginas)
- Rusų folkloro ansamblis „Bylina“ (Visaginas)
- Sentikių dainininkės (Ukmergės raj.)
- Lenkų folkloro ansamblis „Zoža“ (Sudervės km., Vilniaus raj.)

Trečiasis pasaulio litvakų kongresas

Rugpjūčio 23-31 d. Vilniuje vyko Trečiasis pasaulio litvakų kongresas. Jame dalyvavo per 300 iš Lietuvos kilusių žydų. Jie atvyko iš 17 pasaulio valstybių, tarp jų iš Australijos, JAV, Izraelio, Vokietijos, Danijos, Rusijos, Kanados, Lenkijos, kitų šalių.

Jonas RUMŠA

Prezidentė tiki, kad istorinės klaidos bus ištaisytos

Oficiali Trečiojo pasaulio litvakų kongreso atidarymo ceremonija įvyko rugpjūčio 24 d. Vilniaus rotušėje.

Kongreso dalyvius sveikino Lietuvos ir Izraelio prezidentai Dalia Grybauskaitė ir Shimonas Peresas. S. Pereso sveikinimas buvo perduotas per ekraną.

Kreipdamasi į Kongreso dalyvius ir svečius, Prezidentė D. Grybauskaitė pabrėžė, kad dar prieš penkerius metus vykęs Antrasis pasaulio litvakų kongresas buvo surengtas ypatingu Lietuvai laikui – Baltijos kelio minėjimo dieną.

„Šie metai ypatingi Lietuvos žydų bendruomenei, kuri mini 20-ąsias savo metines. Per 20 metų Jūs sukūrėte stiprią organizaciją, vienijamą bendrų tikslų ir uždavinių, gebančią siekti jų įgyvendinimo ir juos sėkmingai įgyvendinančią“, - sakė valstybės vadovė.

Prezidentė teigė palankiai vertinanti, kad Trečiasis pasaulio litvakų kongresas, kuriame dalyvauja daugelis žymių žmonių, yra skirtas ne tik šiai sukakčiai, bet ir kitoms Lietuvai svarbioms datoms paminėti. Šiomet Lietuva mini savo vardo paminėjimo tūkstantmetį, o Vilnius yra Europos kultūros sostinė.

„Džiaugiuosi, kad visa Lietuva – lietuviai ir žydai – mums svarbias datas mini kartu“, - pabrėžė šalies vadovė.

Prezidentė D. Grybauskaitė atkreipė dėmesį, kad Lietuva ir lietuviai visada ypač vertino ir vertina visų tau-

Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė ir Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkas Simonas Alperavičius Litvakų kongrese.

tinių ar religinių bendrijų, pirmiausia litvakų indėlį į mūsų šalies ir pasaulio istorinį bei kultūrinį gyvenimą, šiuolaikinės Lietuvos ir visos mūsų visuomenės augimą, moralinę brandą.

„Lietuva yra ir bus namai visiems atvykstantiems pasaulio litvakams“, - susirinkusiesiems sakė valstybės vadovė.

Prezidentė pabrėžė, kad Lietuva per paskutinius dvidešimt metų mėgina ištaisyti istorines klaidas ir gražinti skolas. Pirmą kartą per dvidešimt metų Vyriausybė priėmė sprendimą ir ši rudenį teiks Seimui svarstyti Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą.

„Labai džiaugiuosi, kad istorinė neteisybė, kuri įvyko ne šiandieninėje Lietuvoje, yra taisoma ir jūs sulauksite teisingumo“, - teigė Prezidentė.

Problema – turto gražinimas ir antisemitizmas

Žydų turto gražinimo temai nemažai vietos buvo skirta ir Kongre-

so metu vykusioje konferencijoje.

Kompensacijos už žydų bendruomeninį turtą įstatymo projektas numato, kad 5 tūkst. Lietuvos žydų vienijančiai bendruomenei iš valstybės biudžeto reikėtų išmokėti 128 mln. litų. Į šią sumą įtraukta ir dviejų gražinti žadamų pastatų vertė. Šie pastatai – Žydų muziejus Vilniaus Pylimo gatvėje bei istorinė žydų biblioteka sostinės Žemaitijos gatvėje. Kompensacija būtų mokama 12 metų – nuo 2011-ųjų iki 2023-ųjų metų.

Tačiau tokia kompensavimo schema žydai nėra iki galo patenkinti. Reikalas tas, kad projekte numatytas atlygis sudaro tik trečdalį realios išlikusio turto vertės. Registrų centro duomenimis, žydų bendruomenei priklausę ir iki šiandienos išlikę objektai yra verti 377 mln. litų.

Kongreso darbe dalyvaujantis Pasaulio žydų kongreso generalinis sekretorius Michaelis Schneideris sakė, kad turto gražinimas jokiū būdu nesąs siekis pasipinigauti. „Pinigų

reikia Lietuvos žydų bendruomenei atkurti“, - teigė jis.

Kita tema, kuriai Litvakų kongreso konferencijos dalyviai skyrė daug dėmesio, - antisemitizmo apraiškos Lietuvoje.

Lietuvos žydų bendruomenės (LŽB) vykdomojo direktoriaus Simono Gurevičiaus nuomone, dalis svečių neatvažiavo dėl politinių priežasčių, neonacių eitynių ir vieno dienraščio publikacijų.

Pasak LŽB pirmininko Simono Alperavičiaus, Lietuvos žydai nejaučia valstybės atkirčio antisemitizmui. Jis tikino pastebėjęs, kad internetiniuose komentaruose skaitytojų tarytum nukelia į Antrojo pasaulinio karo metus.

Litvakų konferencijoje kalbėjęs režisierius Vytautas V. Landsbergis siūlė išeiti, kaip kovoti su antisemitizmo apraiškomis ir jų skleidėjais. „Turbūt tėra vienintelis būdas – kurti naują aplinką, kurioje būtų madinga galvoti kitaip – pagarbiai, tolerantiškai“, - teigė V. V. Landsbergis.

Didelė kultūrinė programa

Trečiasis pasaulio litvakų kongresas pasižymėjo didele kultūrine programa. Kongreso išvakarėse, sekmadienio vakarą, Nacionalinėje filharmonijoje vyko koncertas misterija, kurioje daly-

Litvakų kongreso dalyviai Kauno IX forte.

vavo visame pasaulyje žinomas tenoras kantorius Josephas Malovany.

Kongreso dienomis vyko klezmerių muzikos festivalis. Atvirose erdvėse įvyko aštuoni koncertai, kurių metu muzikos mylėtojai klausėsi klezmerių muzikos, atliekamos Lietuvos, Prancūzijos, Baltarusijos bei Danijos muzikantų.

Klezmerių – žydų liaudies instrumentinė muzika yra neatsiejama Lietuvos žydų muzikinės tradicijos dalis. Jokios vestuvės ar kitos šeimos

ir miestelio šventės neapsieidavo be kupinos džiaugsmo ir ugingo temperamento klezmerių muzikos, skirtos šokiams. Tradicinė klezmerių kapelos sudėtis – smuikai, klarnetas, bosas, mandolina, armonika ir mušamieji. Klezmerių kapelos gyvavo tarp Lietuvos žydų nuo XVII amžiaus. Vienas iš pažymėtinų faktų lietuviškoje klezmerių istorijoje yra tas, kad iki pat Antrojo pasaulinio karo pradžios Jokūbo Evenko klezmerių kapeloje Vilniuje grojo ir Jašos Heifeco tėvas.

Žydų muzikos koncertai taip pat vyko Kaune, Šiauliuose.

Atidarytos trys parodos

Kongreso dienomis Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje atidarytos trys parodos, skirtos Trečiajam pasaulio litvakų kongresui.

„Lietuva-Izraelis“ – taip vadinosi Gregoro Fridbergo, Izraelio laikraščio ir žurnalų bendradarbio, Tel-Avivo dailininkų sąjungos nario, fotografijų paroda. Menininkas aktyvai dalygvauja parodose, pats jų yra surengęs dešimtis.

Kitoje parodoje „Lietuvos sinagogų paveldas“ pristatomos fotografijos reprezentuoja projektą „Lietuvos sinagogos. Sąvadas“, kurį 2006–2008 m.

Kaune bus pastatytas paminklas Pasaulio teisuoliams.

Litvakų kongreso dalyviai Ch. Sugiharos muziejuje Kaune.

vykdė Vilniaus dailės akademija, Rytų Europos žydų kultūros ir istorijos tyrimų centras, Vilniaus Gedimino technikos universitetas ir Jeruzalės Hebrajų universitetas.

Sinagogų pastatus – Lietuvoje sparčiausiai nykstantį sakralinį paveldą – fotografavo Vilniaus dailės akademijos studentai Evelina Kazakauskaitė, Ieva Vereikaitė, Mindaugas Galkus, Povilas Vaitkevičius ir Vitalijus Červiakovas.

Be šių fotografijų parodų, buvo atidaryta Minos Levitan-Babenskienės paroda „Impresijos“. Žydų kilmės dailininkė per 40 metų yra pirmosiose Lietuvos dailininkų gretose. Menininkė viena pirmųjų Lietuvoje įvaldė sudėtingą gobeleno techniką.

M. Levitan-Babenskienės monumentalūs tekstilės darbai puošia ne vieną didelių erdvių visuomeninį interjerą ne tik mūsų šalyje, bet ir užsienyje. Dailininkė dalyvauja tarptautinėse tekstilės meno bienalėse, festivaliuose, simpoziumuose, surengė ne vieną personalinę parodą. Už kūrybos visumą ir nuopelnus Lietuvos menui apdovanota ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi.

Prisiminė istoriją

Kongreso išvakarėse įvyko Holokausto aukų pagerbimo ceremonija Panerių memoriale.

Rugpjūčio 25 d. Tolerancijos centre 23 asmenys buvo apdovanoti

Pasaulio tautų teisuolių medaliais ir Garbės raštais. Absoliuti dauguma apdovanotųjų jau yra mirę.

Kongreso dalyviai buvo išvykę į Kauną. Čia jie aplankė Ch. Sugiharos namų-muziejų, Devintąjį fortą, kuriame buvo nužudyta keliasdešimt tūkstančių žydų iš įvairių Europos valstybių. Gimnazijos gatvėje litvakai įkasė kapsulę – šioje vietoje ateityje turėtų iškilti memorialas Pasaulio tautų teisuoliams.

Kongresas skirtas žymioms datoms

Trečiasis pasaulio litvakų kongresas buvo skirtas Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui, „Vilniui – Europos kultūros sostinei 2009“ ir Lietuvos žydų bendruomenės 20-mečiui paminėti.

Renginys vyko gerėjant atmosferai, nes iki šiol lietuvių ir žydų santykius temdė nusavinto žydų turto gražinimo ir Šnipiškių kapinių Vilniuje įamžinimo klausimai imti spręsti. Kaip tik Kongreso dienomis Vyriausybė pasirašė sutartį su žydais dėl buvusių kapinių ribų ir veiklos jose ribojimų. „Tai didelis draugiškų santykių tarp žydų ir lietuvių tautos žingsnis. Matome, kad šis didelis įvykis buvo pasiektas Dievo pagalba ir bus matomas visame pasaulyje“, - teigė Europos žydų kapinių išsaugojimo komiteto pirmininkas Rabbis Schlesingeris.

Litvakų kongresai Lietuvoje vyko 2001 ir 2004 m.

NAUJIENOS, ĮVYKIAI, FAKTAI

Ar atgims Kirtimų romų taboras?

Netolimoje ateityje Kirtimų romų taboras Vilniuje gali tapti gražia šiuolaikine gyvenvieta. Miesto savivaldybė ketina romams, pagal panaudos sutartį, skirti dabar jų apgyventą žemę ir joje pastatyti kilnojamus namelius, sutvarkyti aplinką. Apie tokius planus rugpjūčio 18 d. spaudos konferencijoje kalbėjo sostinės vicemeras Stanislovas Šriūbėnas.

Planuojama, kad tokių namelių reikėtų pastatyti apie 50. Vieno namelio kaina – mažiausiai 25 tūkst. litų. Jie būtų pritaikyti gyventi ir šaltu oru. Tačiau romų būtų prašoma nugriauti dabartinius būstus.

Toks projektas kainuotų bent kelis milijonus litų. Į šią sumą įeitų ne tik namelių kaina, bet ir išlaidos inžineriniams tinklams įrengti, nuotekoms, keliami sutvarkyti.

Kadangi miestas tiek lėšų neturi, planuojama parengti specialią programą ir prašyti finansavimo iš Europos Sąjungos.

Tik du romų namai pastatyti Kirtimuose teisėtai. Kiek yra neteisėtų statinių, miesto valdžia tiksliai nežino.

Dabar Kirtimų tabore gyvena apie 500 žmonių, daugumos jų adresas yra vienas ir tas pats

TBN inf.

Pirmasis pasaulio vilniukų suvažiavimas Vilniuje

Jurga RAGUCKAITĖ

Iškilingu atidarymu Vilniaus rotušėje prasidėjo Pirmasis pasaulio vilniukų suvažiavimas.

Suvažiavimas vyko rugpjūčio 9-16 d. Į jį atvyko senieji Vilniaus gyventojai ir jų palikuonys iš Lenkijos, Vokietijos, JAV, Pietų Afrikos Respublikos ir daugelio kitų šalių.

„Suvažiavimas skirtas pasidalinti tuo, ką lenkų ir lietuvių tautos turi geriausia ir bendra. Mes norėjome pritraukti vilniukus ir jų palikuonis iš viso pasaulio atvykti į Vilnių ir turiningai praleisti vieną vasaros savaitę, o miestiečiams parodyti vilniukų kūrybą“, - sakė VŠĮ „Pasaulio vilniukų suvažiavimas“ vadovas Vladislav Voinič.

I pasaulio vilniukų suvažiavimas yra nacionalinio projekto „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ kultūrų atpažinimo programos dalis.

Vilniečiai ir sostinės svečiai turėjo unikalią galimybę susipažinti su lenkų kinematografininkų sukurtais meniniais, dokumentiniais, animaciniais filmais, kurie buvo rodomi Skalvijos kino centre, Mokytojų namų kiemelyje ir K. Sirvydo skvere. Daugelis

jų yra pelnę apdovanojimų Lenkijos ir tarptautiniuose festivaliuose, tapę lenkų kultūros ir kinematografijos vizitine kortele pasaulyje.

Muzikos mylėtojai turėjo progos klausytis ryškiausios Lenkijos popžvaigždės Marylos Rodowicz dainavimo. Dar ir šiandien netyla diskusija, kas labiau žinoma savo

šalyje – Ala Pugačiova Rusijoje ar Maryla Rodowicz Lenkijoje. Jos ir grupės „Skamp“ nemokamas koncertas įvyko Rotušės aikštėje. Taip pat koncertavo „Folk-jazz“, daugelis vokaliųjų ansamblių.

Suvažiavimo metu buvo atidarytos net trys tapybos ir fotografijų parodos, atvežtos iš Lenkijos galerijų ir privačių kolekcijų.

Visi renginiai buvo nemokami.

Vilniukai – tai lenkai, kilę arba gyvenę ir kūrę Vilniaus krašte. Fotografas Janas Brunonas Bulhakas, poetas Adomas Mickevičius, diplomatas ir poetas Česlovas Milošas, Radvilų ir Tiškevičių giminės – tik keletas vilniukų. „Vilniukas“ – tai sąvoka, kilusi iš lietuvių ir lenkų tautų istorijos, valstybės, sudarytos iš Lenkijos Karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės. Po Antrojo pasaulinio karo apie 200 tūkstančių Vilniaus krašto gyventojų pasklido po visą pasaulį.

„Pokrovskije kolokola“ vėl skambėjo Vilniuje

Varsa ZAKARIENĖ

Rugsėjo 10-14 d. Vilniuje vyko IV tarptautinis folkloro festivalis „Pokrovskije kolokola“, kurį surengė Lietuvos tautinių mažumų folkloro ir etnografijos centras kartu su Slavų tradicinės muzikos mokykla bei Vilniaus rusų folkloro centru.

Šiomet festivalyje dalyvavo Lietuvos rusų, baltarusių, romų, moldavų, karaimų, totorių meno kolektyvai, lietuvių folkloro ansambliai, svečiai iš Rusijos Federacijos – Maskvos, Podolsko, Karelijos, Komijos, Dagestano, o taip pat Baltarusijos, Latvijos, Lenkijos, Vengrijos.

Koncertai, į kuriuos įėjimas buvo laisvas, vyko šv. Kotrynos bažnyčioje,

Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Didžiojoje salėje, Pranciškonų rūmuose.

Baigiamasis festivalio akordas – koncertas „Skambantys varpai“ vyko Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje. Jo metu buvo pristatyti įdomiausi šių metų festivalio tradicinės muzikos pasirodymai ir kompozitoriaus Lino Rimšos misterijos „Senasis tikėjimas“ premjera.

Tarptautinis folkloro festivalis „Pokrovskije kolokola“ Vilniuje vyksta nuo 2004 m. ir kiekvieną kartą sulaukia didelio visuomenės dėmesio bei pritarimo. Festivalį gerai įvertino žymūs Lietuvos ir užsienio folkloro specialistai, jis įtrauktas į projekto „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ programą.

NAUJIENOS, ĮVYKIAI, FAKTAI

Lietuvos totorių istorija ir kultūra - enciklopediniame žinyne

Liepos 23 d. Vilniaus rotušėje pristatyta enciklopedinė knyga „Lietuvos totoriai istorijoje ir kultūroje“, pirmą kartą pateikianti šios unikaliąs etninės grupės 600 metų kelią Lietuvoje ir žymiausias Lietuvos totorių asmenybes. Praeitame „Tautinių bendrijų numeryje“ rašėme apie šio leidinio pasirodymą.

Pasak vieno iš knygos autorių, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininko dr. Ado Jakubausko, šis leidinys buvo labai seniai reikalingas ir išleistas pirmą kartą. Jis apima laikotarpį nuo Žalgirio mūšio 1410 m. iki 2008 m.

„Laiko cezūra prasideda nuo

Žalgirio mūšyje dalyvavusio chano Dželal-ad-Dino su trimis tūkstančiais karių, o baigiama iškiliausiais mūsų laikų Lietuvos totoriais. Biografiniame žinyne yra arti šimto garsiausių totorių biografijų, tarp jų - per 30 totorių karvedžių, pasaulinio garso mokslininkų, menininkų, dvasininkų. Stengėmės susisteminti ir pagal galimybes išsamiai pateikti jų biografijas”, - kalbėjo dr. A. Jakubauskas.

Knygos pradžioje pateikiami du įvadiniai moksliniai straipsniai, supažindinantys su totorių bendruomenės Lietuvoje istorija, jos šiandiena, o antroje dalyje pateikiamos totorių asmenybių biografijos.

„Manau, kad šis žinynas padės mokslininkams tyrinėjant totorių problematiką. Vienas iš knygos autorių dr. Stanislavas Duminas iš Maskvos pateikė daug mokslinės medžiagos apie totorius viduramžiais - nuo 1397 iki 1698 metų, ir tai yra didelės vertės medžiaga mūsų knygai. Kitas autorius - dr. Galimas Sitdykovas ėmėsi devynioliktojo amžiaus, o aš susitelkiau ties XIX-XX amžiaus totorių istorija ir problematika”, - sakė A. Jakubauskas.

Daugiau kaip 300 puslapių iliustruotas biografinis žinynas išleistas lietuvių ir rusų kalbomis.

TBN inf.

Totorių mečetės vietą Vilniuje nuo šiol primins memorialinė lenta

Praėjusią vasarą Lukiškių aikštės rajone memorialine lenta pažymėtos čia buvusios totorių kapinės ir stovėjusi mečetė.

Jonas RUMŠA

Memorialinė lenta – pirmas žingsnis

Vieną birželio popietę Vilniuje ant Puslaidininkių fizikos instituto pastato, kuris yra Goštauto g. 11 šalia Neries, buvo iškilmingai atidengta memorialinė lenta.

Užrašas ant memorialinės lentos skelbia: „Šioje vietoje nuo XVI amžiaus buvo Lietuvos totorių maldos namai – mečetė ir kapinės. 1968 metais sovietmečio valdžios sprendimu mečetė nugriauta, kapinės sunaikintos“.

Tai, kad būtent šioje vietoje atsirado kuklus ilgaamžio totorių gyvenimo Lietuvos sostinėje pėdsakų liudijimas, yra giliai simboliška ir teisinga.

„Kiekviena tauta turi vietų, bran-

Taip atrodo memorialinė lenta.

gių jos istorijai. Viena iš tokių vietų Lietuvos totoriams yra Vilniaus Lukiškės“, - pradėdamas iškilmingą renginį sakė Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas.

Renginyje kalbėję visuomenės veikėjai, valstybinių institucijų, tautinių bendrijų atstovai pabrėžė žymius totorių nuopelnus Lietuvai, dalijosi prisiminimais apie Lukiškių praeitį,

Vladimiro Lavrinovičiaus nuotr.

Memorialinės lentos atidengimo metu. Kalba (pirmas iš dešinės) Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas.

susitikimus su totorių bendruomenės nariais.

Atminimo lentą Lukiškėse įrengė Motiejus ir Simas Jakubauskai. Tai ne pirmas kilnus šių žmonių poelgis. Savo lėšomis jie pastatė atminimo ženklus totorių kapinėse Alytaus rajone bei Vinkšnupių kapinėse Vilkaviškio rajone.

„Memorialinės lentos pakabinimas yra pirmas žingsnis, įamžinant šios vietos atminimą. Labai viliamės, kad Vilniaus miesto savivaldybė pastatys memorialą buvusių kapinių vietoje“, - teigė A. Jakubauskas.

Lukiškės – totoriškas pavadinimas

Lukiškės – viena seniausių Lietuvos vietų, kuriose apsigyveno totoriai. Kai kurie istoriniai dokumentai liudija, kad čia šios tautos atstovai atsirado dar XIV-XV a.

Pats vietovės pavadinimas, pasak A. Jakubausko, yra kilęs nuo šešiolik-tame amžiuje čia gyvenusių brolių Iz-

mailo ir Tahatato Kutmaševičių, kurie valdė šią vietovę, senelio Lukos vardo.

1558 m. nežinomas autorius, ke liaudamas į Meką ir Mediną, paliko rašytinius liudijimus apie Lukiškių gyvenvietę ir ten buvusią mečetę. Ne tik šis, bet ir kiti istoriniai šaltiniai liudija, kad Vilniuje totorių mečetė buvo pastatyta XVI a.

1781 m. mečetės vidų tapė dailininkas Pranciškus Smuglevičius, XIX a. pirmoje pusėje Lukiškių mečetę galima pamatyti Oremblovskio litografijoje.

Antroje XIX a. pusėje šventovė buvo perstatyta, nekartą remontuota, paskutinį sykį – prieš pat Antrąjį pasaulinį karą.

Šioje mečetėje totoriai savo maldose prisimindavo Didįjį Lietuvos kunigaikštį Vytautą, čia buvo meldžiamasi už mirusį karalių Janą Sobieski, už žuvusius per T. Kosciuskos sukilimą 1794 m.

1812 m. mečetėje perskaitytame kreipimesi totoriai buvo raginami suformuoti atskirą pulką Napoleono armijoje.

Gyvenvietė augo. Septynioliktojo amžiaus ketvirtojo dešimtmečio pradžioje čia buvo 32 namai ir 192 gyventojai.

Šalia buvusiose kapinėse šimtmečių bėgyje amžinojo poilsio atgulė ne viena totorių karta. Čia buvo palaidota ir daug nusipelnusių totorių bendruomenės narių, palikusių pėdsaką istorijoje.

Sutrukdė Pasaulinis karas

Dvidešimtojo amžiaus pradžioje totorių bendruomenė Lukiškėse, kurios vis dar buvo Vilniaus priemiestis, nusprendė vietoje senos medinės mečetės pastatyti naujus mūrinius maldos namus. Garsus to meto architektas totorius Steponas Kričinskis sukūrė projektą. Didinga, puošni, su Lietuvos totorių ir islamo architektūros būdingais elementais, ji turėjo papuošti Vilniaus miestą.

„Bendruomenė buvo surinkusi dvidešimt tūkstančių aukso rublių, didžiulę pagal to meto kursą pinigų sumą. Tačiau prasidėjus Pasauliniam karui pinigai dingę, o idėja pastatyti mečetę liko neįgyvendinta“, - pasakojo A. Jakubauskas.

Kapinės buvo sunaikintos, mečetė – nugriauta

Kukli mečetė ir kapinaitės užkliuvo sovietinei valdžiai. Prasidėjus Vilniaus plėtrai, jos buvo sunaikintos. Liudininkai matė, kaip šalia gyvenanti muezino Chaleckio žmona bandė gelbėti paminklinius akmenis, išpirkdama juos

iš darbininkų. Liudininkai taip pat pasakojo, kad geriausi paminkliniai akmenys buvo vežami perdirbti į vieną akmens perdirbimo įmonių, o dalis jų pateko į Rasų kapines, kur iš jų buvo sudėti laiptai. Buvo išniekinti žmonių kaulai.

Renginyje kalbėjęs Puslaidininkių fizikos instituto direktorius prof. Steponas Ašmontas prisiminė: „Pro savo kabineto langą mačiau, kaip kapinių teritorijoje buvo ruošama statybų aikštelė. Su technika greitai nugriovė mečetės sienas. Kai pradėjo pamatams kasti žemę, su smėliu pabiro kaukolės. Aiškiai matėsi, kad kapinėse neseniai buvo laiduojama, nes kaulai buvo nesudulėję. Niekas jų nerinko. Viskas buvo arba sunaikinta, sumaitota traktorių vikšrų, arba kažkur išvežta su žemėmis“.

Panašus į Lukiškių likimas sovietiniais metais ištiko ir daugiau totorių kapinių aplink Vilnių – Koraklatų, Liudvinavo, Melekonių ir Merešlėnų, kurios taip pat buvo sunaikintos.

„Svarbu išsaugoti atminimą apie visas tautas, gyvenusias Vilniuje bei jo apylinkėse, ir deramai įamžinti jų atminimą“, - sakė A. Jakubauskas.

Ar bus Vilniuje totorių mečetė?

Jau keliolika metų besitęsiantys totorių bendruomenės siekiai pradėti Vilniuje mečetės statybą kol kas apčiuopiamų rezultatų nedavė.

„Esu pats matęs bent septynias vietas, kuriose buvo numatyta totorių mečetės statyba“, - renginyje sakė Tau-

tnių bendrijų tarybos koordinatorius Imantas Melianas. - „Mano nuomone tinkamiausia vieta būtų Algirdo ir Kauno gatvių kampas“.

Lietuvos sostinėje yra labai daug katalikų bažnyčių, ne viena stačiatikių cerkvė. Savo maldos namus čia turi žydai, karaimai, evangelikai liuteronai ir kitų konfesijų atstovai. Tačiau jų neturi istorinė Lietuvos tauta, kaip ir kitos tautos, daug nusipelnusi krašto kultūrai, davusi daug žymių žmonių, – totoriai.

Išliko mečetės eskizas

Mečetė statybos būtinumą diktuoja ir netikėtai atsiradusios naujos aplinkybės.

Šių metų pradžioje pavyko rasti originalų Vilniaus mečetės projekto eskizą, to paties projekto, kurį parengė architektas S. Kričinskis. Už eskizo išsaugojimą totorių bendruomenė dėkinga savo narei Felicijai Makaveckienei, gyvenančiai Žadiškių kaime, Alytaus rajone. Tiesa, jis šiek tiek pažeistas, bet, A. Jakubausko nuomone, specialistai galės eskizą restauruoti.

„Šiandien, kuomet Lietuvos totorių bendruomenė svarsto galimybę Vilniuje pastatyti mečetę ir taip atkurti istorinį teisingumą, būtų labai simboliška, kad praėjus šimtui metų nuo idėjos atsiradimo šis projektas pagaliau būtų įvykdytas“, - sakė A. Jakubauskas. - „Ko nepavyko mūsų protėviams įgyvendinti prieš šimtą metų, turi tai padaryti dabar gyvenanti Lietuvos totorių karta“.

Taip atrodė XVI a. statyta totorių mečetė Vilniaus Lukiškėse.

O taip atrodė mečetė po perstatymo XIX a. antroje pusėje.

I. Augaitytės dailės darbų paroda

Liepos 13 d. Tautinių bendrijų namuose atidaryta Ievos Augaitytės dailės darbų paroda „Mano kelias“. Ją surengė Pomėgių lavinimo centras „Atrask save“ ir Tautinių bendrijų namai.

Jaunosios dailininkės kūrybos parodoje – per dvidešimt dar vaikystės

metais sukurtų piešinių, o taip pat keletas lino raizinių, oforto, tapybos darbų. Iš jų matyti, kaip formavosi, brendo Ievos talentas, koku žvilgsniu ji žvelgė į aplinkinį pasaulį, iš kurio sėmėsi temų ir idėjų savo kūrinėliams.

Ieva (parodos atidarymo dieną jai suėjo dvidešimt dveji metai) savo kelio į dailės pasaulį ieškoti pradėjo labai anksti, kai jai buvo tik ketveri metukai. Tada ji pradėjo lankyti pagrindinės mokyklos „Gama“ meno studiją Vilniuje. Ten žingeidi mergaitė sužinojo, kaip įdomu piešti, karpyti, lipdyti.

Vėliau Ieva perėjo į kurčiųjų mokyklą, bet su daile jau negalėjo išsiskirti. Pradėjo lankyti Dailės studiją, kur susipažino su piešimu, tapyba, grafika, tekstile, keramika. Po to – J. Vienožinskio dailės mokykla, Moksleivių techninės kūrybos rūmai. Juose Ieva atrado dar vieną ją

dominantį dalyką – keramiką. Dabar ji lanko Užupio keramikos studiją.

Ievos tėvai – Jelena ir Zigmantas Augaičiai – yra muzikantai. Duktė irgi panoro suprasti muziką. Ji išmoko groti pianinu ir net truputį fleita.

Sutikite, ne dažnas jaunuolis ar mergina, būdami Ievos amžiaus, galėtų pasigirti tokiu savo kelio ieškojimu ir savęs įprasminimu. Apie save jaunoji dailininkė sako: „Piešdama galiu išreikšti savo mintis, suteikti džiaugsmo kitiems ir pati sau. Esu kurčia. Spalvos man kaip girdinčiam žmogui garsai. Kai žymus ispanų dailininkas Franciskas Goja apkurto, jo darbai pasikeitė. Kurtumas jam suteikė naujų kūrybinių impulsų, kitokias akis. Man patinka spalvų ir linijų žaismas, patinka piešimo, tapybos procesas. Norėčiau, kad tai taptų mano gyvenimu“.

TBN inf.

Raižiuose iškilis paminklas Vytautui Didžiajam

Rugsėjo 4 d. Raižiuose, vienoje seniausių Lietuvos totorių gyvenviečių, esančių Alytaus rajone, į paminklo Vytautui Didžiajam ir Žalgirio mūšiu atminti pamatus įleista kapsulė, kurioje yra laiškas ateities kartoms su svarbiausiomis lietuvių ir totorių istorijos datomis, atspindinčiomis bendrą šešių šimtų metų istoriją.

Paminklas turėtų iškilti 2010 m. liepą, kuomet Lietuva minės istorinio Žalgirio mūšio 600-ąsias metines. Daugiau nei penkių metrų aukščio granitinis paminklas, kurio autorius vilnietis skulptorius Jonas Jagėla, įprasmins bendrą lietuvių ir Lietuvos totorių istoriją.

„Tai bus monumentas, simbolizuojantis lietuvių ir totorių draugystę. Tai bus labai svarbus, mano nuomone, monumentas ne tik totoriams, bet ir visai Lietuvos visuomenei. Lietuvos totoriai per visus amžius labai gerbė kunigaikštį Vytautą Didįjį kaip savo globėją. Tai

savotiška totorių duoklė šiam iškiliam valdovui, šiam iškiliam kunigaikščiui. Labai svarbu, kad šis paminklas bus pastatytas, kada Lietuva minės pergalės prieš Kryžiuočių ordiną 600 metų jubiliejų. Žalgirio mūšyje kartu su lietuviiais ir lenkais kovėsi ir totorių kavalerija, vadovaujama Aukso Ordos chano Tochtamyšo sūnaus caraičio Dželal-ad-Dino. Taigi mes įprasminsime mūsų bendrą nueitą istoriją“, - sakė Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas.

Iniciatyvos pastatyti paminklą ėmėsi Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga, 2008 m. rugpjūtį įsteigusi Vytauto Didžiojo paminklo pastatymo fondą. Fondo pirmininkas – Motiejus Jakubauskas, Fondo valdybos nariai – Adas Jakubauskas, Rozalija Radlinskaitė.

Paminklo pastatymo iniciatoriai kviečia aukoti lėšų monumento statybai. Paaukojusiems pusantro tūkstančio ir daugiau litų sumą bus įteikti Rėmėjo

pažymėjimai, jų pavardės iškaltos ant paminklo postamento, o paaukojusiems bent vieną litą bus įteikti Padėkos raštai.

A. Jakubauskas pažymėjo kad Raižiai nuo seno vadinami Lietuvos totorių meka. Čia net gūdžiausiais komunistinio režimo metais veikė mečetė, vienintelė tuo metu Lietuvoje.

Alytaus rajono savivaldybė skyrė lėšų šiai mečetei remontuoti.

„Sovietmetis sugriovė bendruomeniško gyvenimo Raižiuose svarbą, čia gyvenę totoriai pasklido po visą Lietuvą, taigi tą bendruomeniškumą dabar turime atgaivinti“, - sakė A. Jakubauskas.

Į iškilmes atvyko Seimo Pirmininkas Arūnas Valinskas, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinis direktorius Arvydas Daunoravičius, Alytaus apskrities ir rajono vadovai, Lietuvos šaulių sąjungos atstovai, daug kitų garbių svečių.

TBN inf.

Bizantologai susitinka Vilniuje

Kokį pėdsaką žmonijos istorijoje paliko savo laiku klestėjusi Bizantijos imperija? Koks šio unikalaus valstybinio darinio vaidmuo ir įtaka vėlesnei istorijos raidai? Koks Bizantijos istorinis-kultūrinis palikimas ir jo reikšmė šiandieniniam pasauliui apskritai ir konkrečiai Europos Sąjungos šalims, tarp jų ir Lietuvai? Šiuos ir daugelį kitų klausimų svarstė birželio 19-21 d. Vilniuje vykusio tarptautinė konferencija tema „Europos Sąjunga ir Bizantijos kultūrinis palikimas: istorija ir perspektyva“, kurią surengė Graikų bendruomenė Lietuvoje „Pontos“.

Jonas RUMŠA

Renkasi kas dveji metai

„Tai ketvirtoji mūsų bendruomenės rengiama konferencija apie Bizantijos istorinį- kultūrinį palikimą ir jo reikšmę ne tik tolesnei pasaulio raidai, bet ir šiandieniniam gyvenimui“, - sakė Graikų bendruomenės Lietuvoje „Pontos“ pirmininkas Georgios Macukatovas.

Pirmoji konferencija įvyko 2003 m. Vėliau jos buvo rengiamos kas dveji metai.

Į pastarąją atvyko mokslininkai-istorikai, visuomenės veikėjai iš Graikijos, Rusijos, Baltarusijos Latvijos, Vokietijos, Moldovos ir kitų šalių. Pranešimus skaitė akademikas, keli profesoriai, mokslų daktarai. Be jų, atskiras temas nagrinėjo dailininkai, filologai, muzikologai ir kitų sričių specialistai. Ne vienas jų yra plačiai žinomas bizantologas savo šalyje, mokslinių straipsnių ir knygų apie Bizantijos istoriją, kultūrinį palikimą autorius.

Galima teigti, kad Vilnius nedidelės graikų bendruomenės „Pontos“ pastangomis tapo savotiška Bizantijos istorijos nagrinėjimo vieta, kurioje reguliariai susitinka mokslininkai- bizantologai. Čia jie turi galimybės paskelbti ne tik savo naujausius tyrimų pasirinkta tema rezultatus, mokslines hipotezes, bet ir pabendrauti tarpusavyje, sužinoti apie savo kolegų iš kitų šalių darbus, apsisiekti idėjomis.

Konferencijos dalyvius sveikino

Seimo Tarpparlamentinių ryšių su Graikijos Respublika pirmininkas Gediminas Navaitis, Rusijos Federacijos ambasadorius Lietuvoje Vladimiras Čchikvadzė.

Platus temų ratas

Konferencijoje buvo perskaityta per dvidešimt pranešimų. Juose svarstomų temų ir problemų diapazonas labai platus. Tai Bizantijos kalba ir raštas, menas ir folkloras, architektūros stilius, teatras ir kultūra, muzikinė kultūra, monumentalioji dailė, karinės tradicijos ir kt.

Pranešimus šiomis ir kitomis temomis pateikė mokslininkai iš Graikijos, Rusijos, Latvijos, Moldovos ir kitų šalių.

Lietuvos atstovų įnašas

Lietuvoje Bizantijos tema nėra tokia populiari kaip, pavyzdžiui, Pietų Europos šalyse. Tačiau, kaip parodė konferencijoje Lietuvos atstovų perskaityti pranešimai, mūsų šalies istorikai, kitų sričių

specialistai irgi bando nagrinėti kai kuriuos Bizantijos tematikos klausimus. Vilniaus universiteto istorikas Nerijus Babinskas skaitė pranešimą apie vadinamosios Bizantijos sandraugos pakraščio šalis XIV-XV a. ir jų socialinę struktūrą. Filologės, etikos ir teatro ekspertės vilnietės Raisos Melnikovos mokslinių interesų ratas – teatras ir Bizantijos kultūros tradicijos.

Besidominčių Bizantijos istorija yra ne tik sostinėje, bet ir kituo-

se Lietuvos miestuose. Natalija Drozdova iš Šiaulių surinko daug įdomios medžiagos apie šventojo Afono ikoną. Tokia buvo jos pranešimo tema.

Ne vienas Lietuvos mokslininkas tyrinėja Bizantijos ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ryšius, šios Rytų valstybės kultūros pėdsakus mūsų krašte. Dr. Rita Trimonienė domisi šių valstybių religiniais ir kultūriniais ryšiais.

Dailininkė Margarita Artamonova iš uostamiesčio skaitė pranešimą „Bizantijos tradicija Klaipėdos krašto architektūros objektuose“.

Vilniaus universiteto istorikas dr. Algis Kasperavičius nušvietė, kaip Artimųjų Rytų krikščionių tautų genocidas atspindėtas lietuviškoje spaudoje ir istorijos vadovėliuose.

Baltijos regiono ir Baltarusijos baltarusių konferencija Vilniuje

Tautinių bendrijų namų nuotr.

Rugsėjo 5-6 d. Vilniaus mokytojų namuose vyko IV Baltijos regiono ir Baltarusijos baltarusių konferencija, kurią surengė Gduų kultūros draugija Lietuvoje.

Pradėdamas konferenciją, Draugijos pirmininkas Fiodoras Niunka pažymėjo, kad yra prasminga, jog šis forumas vyksta Vilniuje, kuriam baltarusių kultūrinis paveldas užima reikšmingą vietą. Lietuvių ir baltarusių tautos sieja ne tik istorija, ekonominiai, kultūriniai ryšiai, bet ir draugiškumas, savitarpio pagarba, parama, supratimas.

Konferencijos dalyvius sveikino Ministras Pirmininkas Andrius Kubilius. Premjeras pabrėžė, kad Vilnius ypatingai turtingas savo įvairialype skirtingų tautinių bendruomenių sukauptą kultūra, svarbią vietą joje užima baltarusių indėlis. „Mūsų tautos sieja turtinga ir didinga istorija. Mus sieja ir dabarties iššūkiai, bet taip pat mus vienija ir neišvengiama bendra ateitis vieningoje Europoje“, - sakė A. Kubilius.

Konferencijoje kalbėjo Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinis direktorius Arvydas Daunoravičius. Jis akcentavo, kad Lietuvos valstybė visada reiškė pagarbą

kiekvienai šalyje gyvenančiai tautai ir jos kalbai, pripažino tautinį tapatumą, skatino tautinės savimonės ugdymą bei jos saviraišką. A. Daunoravičiaus teigimu, gyvenant daugiatautėje ir daugiakultūroje valstybėje, svarbu palaikyti ir plėtoti skirtingų tautų, įskaitant lietuvių ir baltarusių, bendravimą ir bendradarbiavimą, peržengiantį nacionalinių valstybių ribas, išryškinti jų istorines ir kultūrines sąsajas.

Konferencijos atidaryme kalbėjo Pasaulio baltarusių susivienijimo „Batkovščyzna“ („Tėviškė“) tarybos pirmininkė Nina Šidlivskaja, Baltarusijos liaudies fronto lyderis ir Konservatyviosios krikščionių partijos vadovas Zenonas Pozniakas, Lietuvos užsienio reikalų ministerijos Rytų kaimynystės politikos departamento direktoriaus pavaduotojas Marijus Gudynas, kiti konferencijos svečiai.

Didelio konferencijos dalyvių susidomėjimo susilaukė režisierės V. Mikalaičik dokumentinio filmo apie Gduų kultūros draugiją „Belaruskija sprava“ premjerinė peržiūra. Konferencijos metu veikė dailės kūrinių ir knygų paroda, koncertavo meno kolektyvai iš Latvijos, Lenkijos, Rusijos, studentai iš Europos humanitarinio universiteto Vilniuje.

TBN inf.

Tautinių bendrijų namuose

Liepos 14 d. įvyko „Logos“ draugijos surengta popietė „Mano mokytojas ir aš“, kurios metu savo kūrybos eiles skaitė poetas Aleksejus Kutkinas.

Liepos 24 d. Rusų romano mylėtojų Lietuvoje draugija „Melos“ surengė vakarą, skirtą rusų aktoriui, muzikantui, poetui Vladimirui Vysockiui. Vakarą vedė humanitarinių mokslų daktarė Jelena Bachmetjeva.

Liepos 25 d. Vilniaus vokiečių bendruomenė susitiko su savo tautiečiais iš Vokietijos, kurie kildina save iš Lietuvos.

Liepos 29 d. koncertavo akordeonistų duetas „Koncertino“ iš Ukrainos. Koncerte skambėjo populiaros klasikos melodijos.

Duetas – Priekarpatės nacionalinio V. Stefaniko universiteto profesorius, Ukrainos nusipelnęs artistas Mironas Čerepaninas ir šio universiteto docentė Marina Bulda – įsikūrė 2000 m., daug koncertuoja.

Rugpjūčio 27 d. Lietuvos rumunų kultūros draugija „Dačija“ surengė Moldovos Nepriklausomybės dienos minėjimą (1991 m.).

Rugsėjo 11 d. atidaryta Graikų bendruomenės Lietuvoje „Pontos“ surengta paroda „Senovės Graikija ir Bizantija“.

Adomas Asanavičius

2009 m. rugpjūčio 26 d., eidamas aštuoniasdešimt antrusius metus, mirė Lietuvos totorių bendruomenės

veikėjas Adomas Asanavičius.

A. Asanavičius gimė 1927 m. rugsėjo 18 d. Butrimonių kaime (Alytaus raj.). Mokėsi vietos septynmetėje mokykloje, po karo mokslą tęsė vakarinėje vidurinėje mokykloje Vilniuje. Neakivaizdiniu būdu studijuodamas Minsko politechnikos institute, 1957 m. įgijo autotransporto ir jo eksploatacijos inžinieriaus specialybę.

A. Asanavičiaus darbinė veikla – nuo autotransporto įmonės dirbtuvių meistro iki autokolonos viršininko, buitinio gyventojų aptarnavimo susivienijomo vyr. inžinieriaus pareigų.

Už sąžiningą darbą A. Asanavičiui

buvo suteiktas Lietuvos nusipelnusio transporto darbuotojo vardas.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, A. Asanavičius aktyviai įsijungė į totorių bendruomenės, šalies tautinių bendrijų veiklą. Iki paskutinių gyvenimo dienų jis domėjosi visuomeniniais reikalais. Įvairiu laiku A. Asanavičius buvo Vilniaus totorių bendruomenės pirmininkas, Vilniaus krašto totorių bendruomenės vicepirmininkas, pirmininkas, Vilniaus musulmonų – sunitų religinės bendruomenės vicepirmininkas, vienas iš totorių sekmadieninės mokyklos steigėjų. 1999-2005 m. A. Asanavičius buvo Tautinių bendrijų tarybos prie Tautinių mažumų ir išeivijos departamento narys.

A. Asanavičius aktyviai dalyvaudavo tautinių bendrijų konferencijose, seminaruose, skaitė juose pranešimus, rengė kultūros, švietimo projektus. Jį dažnai buvo galima matyti ir Tautinių bendrijų namų renginiuose. Jo straips-

niai tautinių mažumų veiklos klausimais paskelbti įvairiuose leidiniuose, periodinėje spaudoje.

A. Asanavičius buvo aktyvus pasaulio totorių tautinio ir pasaulio musulmonų judėjimo narys. Jis dalyvavo Pasaulio totorių kongresuose Kazanėje, Pasaulio musulmonų suvažiavimuose Čade, Libijoje, Indonezijoje, Eurazijos šalių musulmonų suvažiavimuose Turkijoje, Bosnijoje, Kipre, skaitė juose pranešimus apie totorių bendruomenės padėtį, tautinių mažumų teises Lietuvoje.

Dalyvaudamas įvairiuose forumuose užsienio šalyse, A. Asanavičius garbingai atstovavo Lietuvai, prisidėjo, kad jos vardas ir vykdoma tautinių mažumų politika būtų plačiau žinoma.

A. Asanavičius buvo Pasaulio totorių kongreso vykdomojo komiteto narys.

A. Asanavičius apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi.

NAUJIENOS, ĮVYKIAI, FAKTAI

Apie Lietuvos tautines mažumas – Rusijos ir Ukrainos televizijos žiūrovams

Liepos mėnesį Trakų karaimai sulaukė svečių iš Rusijos ir Ukrainos – šių šalių televizijos žurnalistai ruošė reportažų ciklą apie tautines mažumas, gyvenančias Lietuvoje.

Žurnalistai norėjo sužinoti apie karaimų istoriją, jų atsiradimą Lietuvoje, kalbą, kultūrą, papročius, tikėjimą, ryšius su savo tautybės žmonėmis Ukrainoje, Rusijoje.

Karaimai su pasididžiavimu kalbėjo, kad jiems gražinta kenesa Vilniuje, atstatyti Karaimų namai, puikiai restauruota mokykla Trakuose. Visa tai atlikta Lietuvos valstybės rūpesčiu ir lėšomis.

Rusijos ir Ukrainos televizijos

žurnalistai taip pat bendravo su Lietuvoje gyvenančiais rusais, ukrainiečiais, totoriais.

Daugiamilijoninė šių šalių televizijos žiūrovų auditorija turės progos susipažinti su Lietuvos tautinių mažumų istorija, šiandiniu gyvenimu iš pirmų lūpų.

Markas Lavrinovičius duoda interviu Ukrainos televizijai.

Daugiatautė Ukraina

Ukrainoje gyvena daugiau kaip 130 tautybių atstovai. Beje, Ukrainoje, kaip ir kitose posovietinėse valstybėse, gyventojų skaičius mažėja. Dabar jis siekia 46,3 mln. Ukrainiečiai sudaro apie 78 proc. Didžiausia etninė mažuma Ukrainoje – rusai. Jie sudaro 17,3 proc. visų gyventojų. Kitų tautybių asmenys – baltarusiai, Krymo totoriai, moldavai, bulgarai, vengrai, rumunai, lenkai, žydai, graikai, armėnai, totoriai, romai, azerbaidžaniečiai, gruzinai, vokiečiai, gagaūzai ir kt. (išvardinta mažėjančia tvarka – TBN past.) sudaro mažiau negu po vieną procentą.

Šalyje veikia apie 800 tautinių mažumų visuomeninių organizacijų, tarp kurių per 30 turi respublikinį statusą. Pastarosioms priklauso Tautinių-kultūrinių susivienijimų asociacija, Rusų kultūros draugija „Rusia“, Žydų taryba, Žydų organizacijų ir draugijų asociacija, Lenkų sąjunga, Demokratinė vengrų sąjunga, Kul-

tūros ir švietimo draugija „Ruskoje sobranije“, Graikų organizacijų federacija, Bulgarų kultūros draugijų asociacija ir kt.

Nuo 2002 m. veikia Ukrainos tautinių bendrijų kongresas. Tai nevyriausybinė organizacija, kuri jungia rumunų, lenkų, lietuvių, estų, moldavų, bulgarų, vokiečių, totorių, romų, armėnų, vengrų ir žydų bendrijas. Tačiau į Kongresą neįeina azerbaidžaniečių, baltarusių, gagaūzų, graikų, korėjiečių, rusų, moldavų ir čekų bendrijos. Kongresas leidžia laikraštį „Форум нації“ („Tautų forumas“), kuris išeina vieną kartą per mėnesį. Kongresas aktyviai dirba, siekdamas tautines mažumas integruoti į Ukrainos visuomenę, rengia konferencijas, apskrituosius stalus, seminarus tautinių mažumų, tarptautinio bendravimo, tautinių mažumų švietimo, tolerancijos ugdymo klausimais. Kongresas taip pat vykdo tarptautinių, tarpkonfesinių santykių,

tolerancijos būklės visuomenėje stebėseną.

Kasmet rengiamos įvairios tautinių mažumų kultūros ir meno akcijos, tarp jų – Tautinių kultūrų forumas „Mes visi tavo vaikai, Ukraina!“, Tarptautinis romų festivalis „Akmala“, daugybė rumunų, vengrų, lenkų, korėjiečių, moldavų, graikų kultūrų sričių festivalių.

Ukrainoje du milijonai vaikų moko tautinių mažumų kalbomis. Ukraina yra viena iš nedaugelio šalių, kur tautinių mažumų atstovai turi galimybę įgyti vidurinį išsilavinimą iš visų dalykų gimtąja kalba. Dabar šalyje veikia 1880 mokyklų rusų mokomąja kalba, 94 – rumunų, 69 – vengrų, 12 – Krymo totorių, 4 – lenkų, 9 – moldavų, o taip pat 2242 mokyklos dviem ir daugiau mokomųjų kalbų.

Šalyje leidžiamai 169 periodiniai leidiniai įvairiomis tautinių mažumų kalbomis. Regioniniai televizijos kanalai, radijo stotys transliuoja laidas tautinėms mažumoms.

SUMMARY

Severer Punishments for Crimes on Grounds of Race and Nationality. Seimas has adopted a law on supplementation of the Penal Code. It was decided that activities made with the purpose to express hatred towards a group of persons or a person belonging to a group because of age, gender, sexual orientation, disability, race, nationality, language, origin, social situation, religion, belief or viewpoints must be attributed to circumstances aggravating responsibility.

Questionnaire of the 'News of Ethnic Communities'. On occasion of the millennium of Lithuania, questions in the questionnaire of the 'News of Ethnic Communities'

were answered by representatives of ethnic communities of Lithuania.

J. Rumša. The 2nd of August – International Remembrance Day of the Roma Victims of the Holocaust. From now on, the 2nd day of August will be the International Remembrance Day of the Roma Victims of the Holocaust. That day in 1944, more than three thousands of Romas and Sinti were poisoned with gases and burnt in Auschwitz-Birkenau concentration camp. In Lithuania, at least five hundreds of Romas fell as victims of the Nazi genocide.

V. Zakarienė. In the Lithuanian Millennium Songs Festival 'Centuries-Old Harmony' Artistic Groups of Ethnic Minorities Took Part as Well. For the first time in the history of Lithuanian Song Festivals, artistic groups of et-

hnic minorities took part in event of culture and arts of such a scale. Very symbolically, this happened during the Lithuanian Millennium Songs Festival 'Centuries-Old Harmony'.

The Third World Congress of Litvaks. On 23-31 of August in Vilnius, the Third World Congress of Litvaks took place. Over 300 of Jews of Lithuanian origin took part in the Congress. They arrived from 17 countries of the world, including Australia, USA, Israel, Germany, Denmark, Russia, Canada, Poland, etc. The Third World Congress of Litvaks was dedicated to Millennium of Lithuania, the 'Vilnius – European Capital of Culture 2009' event, and commemoration of the 20th anniversary of the Jewish Community of Lithuania.

Rugpjūčio 1 d. Jūros šventės metu Klaipėdoje vyko I tarptautinis tautinių kultūrų festivalis, skirtas Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui. Festivalyje dalyvavo Klaipėdos tautinių bendrijų – baltarusių, latvių, lenkų, rusų, totorių, ukrainiečių, vokiečių ir žydų folkloro kolektyvai, svečiai iš užsienio šalių.

Rugpjūčio 9-16 d. Vilniuje vyko Pirmasis pasaulio vilniukų suvažiavimas. Į jį atvyko senieji Vilniaus ir Vilniaus krašto gyventojai iš daugelio šalių.

p. 20

Rugsėjo 4 d. Raižiuose (Alytaus raj.) į būsimo paminklo Vytautui Didžiajam ir Žalgirio mūšio 600-osioms metinėms atminti pamatus įleista kapsulė su laišku ateities kartoms. Inicijatyvos statyti paminklą ėmėsi Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga, kuri prieš metus įsteigė Paminklo pastatymo fondą.

p. 24

Liepos 13 d. Tautinių bendrijų namuose atidaryta Ievos Augaitytės dailės darbų paroda „Mano kelias“. Ją surengė Pomėgių lavinimo centras „Atrask save“ ir Tautinių bendrijų namai.

p. 24

Rugpjūčio 2 d. Tautinių bendrijų namuose koncertavo ansamblis iš Ukrainos „Vilšanočka“

Vladio Uznevičiaus nuotr.

Rugsėjo 14 d. Vilniaus universiteto profesorė habilituota mokslų daktarė Vilija Targamadzė Tautinių bendrijų namuose vedė seminarą tautinių bendrijų lyderiams. Seminaro tema „Projektų modeliavimas“.